

De ondertekening der notariële acten door de comparanten

<https://hdl.handle.net/1874/296931>

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

OVER DE

ONDERTEEKENING DER NOTARIËLE ACTEN

DOOR DE

COMPARANTEN.

DE ONDERTEEKING DER NOTARIËLE ACTEN
DOOR DE COMPARANTEN.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. G. J. LONCQ, C. J. Zⁿ.,

HOOGLEERAAR IN DE GENEESKUNDE,

MET TOESTEMMING VAN DEN ACADEMISCHEN SENAAAT

EN

VOLGENS BESLUIT DER REGTSGELEERDE FACULTEIT,

TER VERKRIJGING VAN DEN

Graad van Doctor

IN HET

ROMEINSCH EN HEDENDAAGSCHE REGT,

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT

TE VERDEDIGEN DOOR

SALOMON MANUS ABRAHAM DU MOSCH,

GEBOREN TE HOORN,

op Dingsdag 28 October 1862, des namiddags ten twee ure.

UTRECHT — A. J. VAN HUFFEL. — 1862.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF

CHARLES

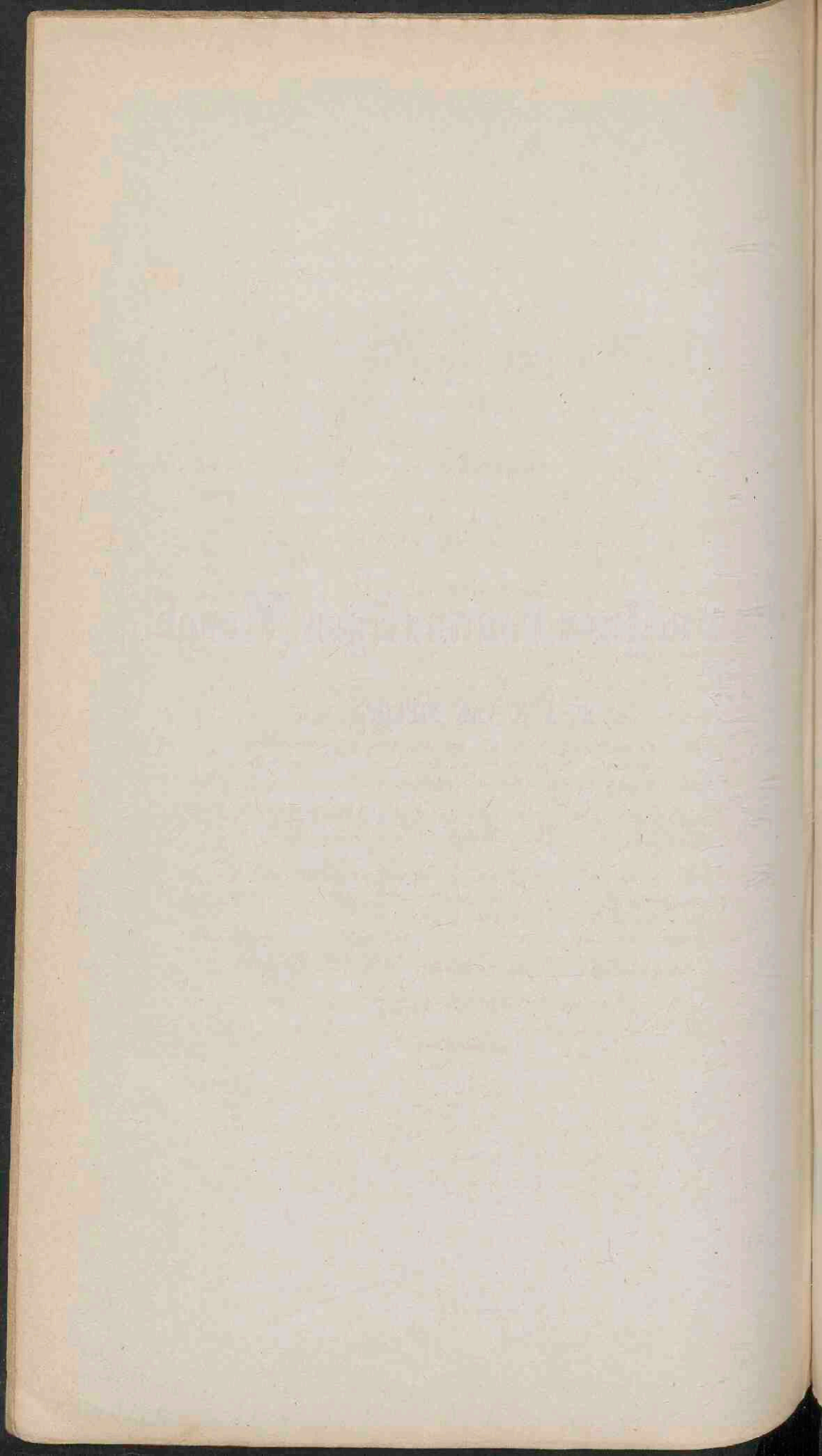
THE SECOND

BY

JOHN

Van mijnen Voormaligen Vlooyd

M^r. A. S. VAN NIEROP.

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

Bladz.

Oorsprong van de verplichting tot onderteekening der notariële acten door de comparanten, volgens de tegenwoordige wet op het Notarisambt. 1

HOOFDSTUK II.

De onderteekening van notariële acten door de comparanten, volgens de wet van 1842 8

HOOFDSTUK III.

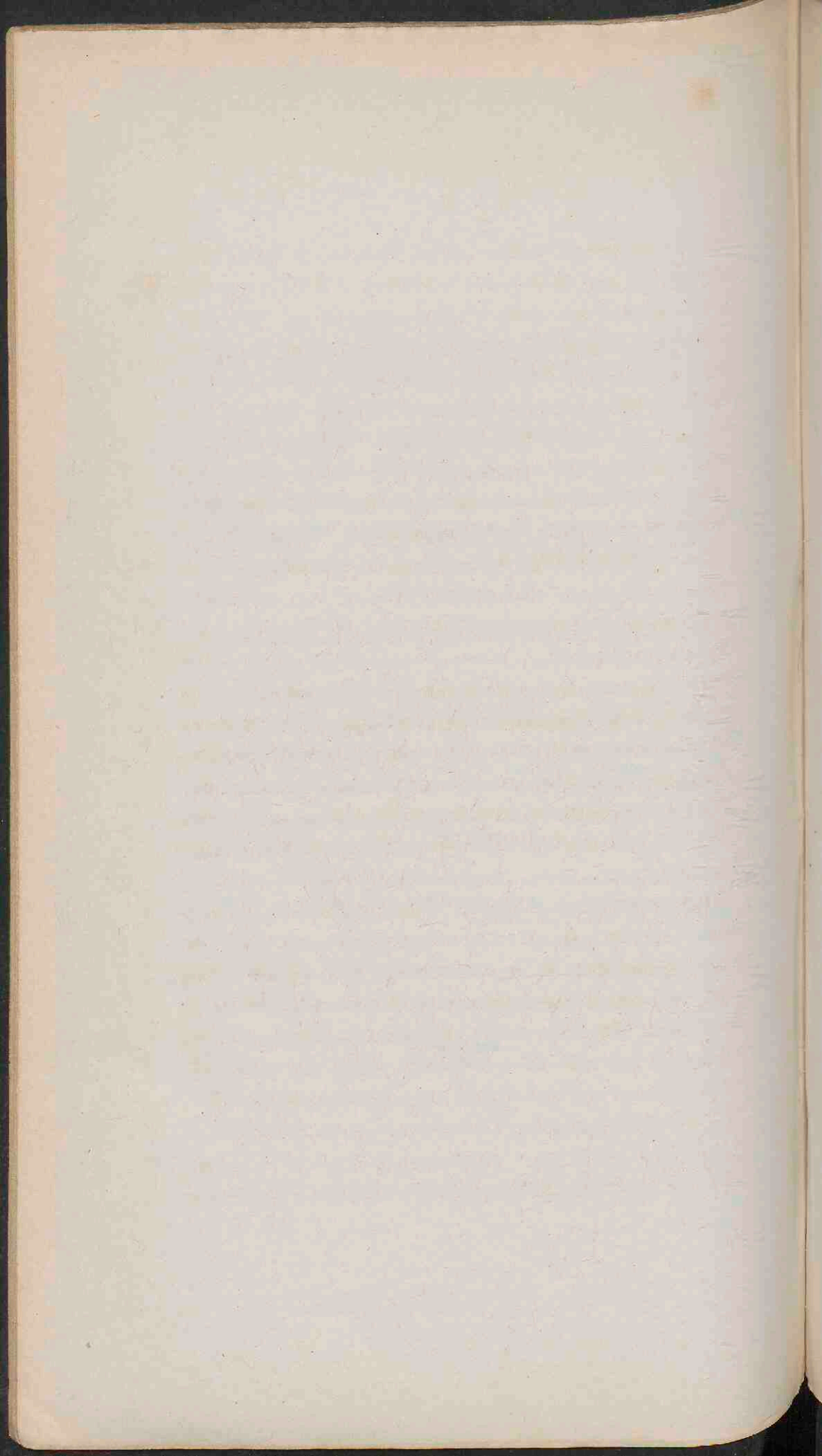
Over hetgeen de notaris, in geval van het ontbreken der onderteekening door de comparanten, in de acte te vermelden heeft, voor zooveel betreft de acten, die overeenkomsten of beschikkingen inhouden 35

HOOFDSTUK IV.

Over hetgeen de notaris, in geval van het ontbreken der onderteekening door de comparanten, in de acte te vermelden heeft, voor zooveel betreft de acten, die handelingen inhouden 47

STELLINGEN 69

HOOFDSTUK I.

*Oorsprong van de verplichting tot onderteekening der
notariële acten door comparanten volgens de
tegenwoordige wet op het Notarisambt.*

Alvorens tot de beschouwing der wetsbepalingen, die op het onderwerp van dit geschrift betrekking hebben, over te gaan, acht ik het niet van belang ontbloot een' vlugtigen blik te werpen op de historische wording van de formaliteit der onderteekening door comparanten, zoo als de tegenwoordige wet op het Notarisambt die voorschrijft.

Algemeen is men het er thans over eens, dat die wet, wanneer zij de onderteekening vordert, niets anders bedoelt dan de *naamteekening*, en dus alle teekening door *merken* als anderzins onvoldoende verklaart. Van waar dit voorschrift; ontleent het misschien zijn' oorsprong aan ons oud-vaderlandsch regt? Ik geloof op deze laatste vraag ontkennend te moeten antwoorden. Ik heb in de verzameling van plakaten, ordonnantiën enz. vele voorschriften voor het Notariaat aangetroffen, doch de formaliteit der onderteekening, zooals die thans be-

staat, vond ik nergens bevolen. Eene algemeene ordonnantie, voor ons gehele land verbindend, waarbij de onderteekening der notariële acten door comparanten wordt voorgeschreven, is mij niet bekend; en ook in de bijzondere plakaten komt eene diergelijke bepaling niet voor. Men zie b. v. de *Waarschouwinge, ordre op het passeren van alle publique actens*, d. d. 10 Junij 1738, van de eerste presideerende en andere raaden van den Raade en Leenhove van Brabant en Lande van Overmaze 1). Wel wordt daar de onderteekening van alle openbare acten door comparanten expresse voorgeschreven, doch mijns inziens betreft deze bepaling alleen die acten, welke opgemaakt worden door Schepenen, Griffiers, Secretarissen en dergelijke personen, tot welke ik niet geloof dat men de notarissen mag rekenen. Doch aangenomen zelfs, dat het voorschrift ook voor de notarissen verbindend is, dan nog spreekt deze ordonnantie alleen van de eigenlijke onderteekening; doch bepaalt niets over de gevallen dat men zijnen naam niet kan stellen. En daar nu gemeld plakaat voor het geval, dat de acte niet onderteekend is, die met nictigheid bedreigt, en men niet kan aannemen, dat de toenmalige wetgever zoo onbillijk zal geweest zijn, om hen, die niet konden teekenen, tot straf voor dit hun onvermogen, in de onmogelijkheid te stellen, om eene geldige authentieke acte te doen opmaken, zoo blijkt hieruit, dunkt mij, vrij duidelijk, dat voor zulke personen de teekening met een *merk* voldoende moet geweest zijn.

Een nog beter argument voor mijne bewering vind ik

1) Zie Groot Plakaatboek, VI. blz. 523 sqq.

in de artikelen 12 en 13 der Utrechtsche ordonnantie van den 22sten Januarij 1556, die algemeen als de meest volkomene ordonnantie wordt aangemerkt van alle, die oudtijds op het Notarisambt zijn uitgevaardigd. Het komt mij niet onbelangrijk voor den woordelijken inhoud dier beide artikelen mede te deelen:

Art. XII. En dat al by ordine ende sonder'confusie, soo die voor hem gestipuleert ende gepasseert zullen worden, in welck register hy ook cleke testament, Acte, ofte contracte gehouden zal wezen te *onderteykenen*, ende by den contrahenten ende stipulanten, mitsgaders den getuigen, doen *onderteykenen* ofte *marqueren*.

Art. XIII. Welverstaande, als die contrahenten, testanten ofte stipulanten zoo krank zijn, dat sijluiden haar *handen* ofte *merken* niet en kunnen stellen, ende nochtans haar verstant wel magtig zijn, dat in zulken gevalle, by gebreke van onderteijkeninge, de contracten, testamenten, ende Acten al evenwel van weerden gehouden zullen worden: mids dat by den Notaris expresse mentie ende verklaringe in de contracten, testamenten, ofte Acten gedaan zal worden, dat sodanige onderteijkeninge geömitteert is, overmits d'impotentie, ofte krankheijt van den stipulant of contrahent, daar van hem ende de getuigen gebleken is 1). Uit deze artikelen blijkt ten duideljkste, dat toen ter tijde de *naamteekening* en de teekening met een *merk* volkomen gelijke kracht hadden.

Bij het raadplegen der oude schrijvers over de zaak in

1) Zie Utrechtsch Plakaatboek, 1. blz. 459 sqq; W. de Gelder, de kweekeling bij het Notarisambt. Tiel. 1862. I. XXII.

questie is mij gebleken, dat deze gelijkstelling der onderteekeningen ook in lateren tijd tot op de invoering der fransche wetgeving hier te lande is blijven bestaan 1). Eerst toen heeft zij opgehouden, en dit wettigt het vermoeden, dat de verplichting tot onderteekening der notariële acten, zooals die thans bij ons bestaat, althans hoofdzakelijk van franschen oorsprong is.

Maar laat ons de zaak naauwkeuriger nagaan. De oude volken kenden onze formaliteit der handteekening niet, maar hadden daarvoor in de plaats het *zegel*, dat zij op de acte stelden, en waardoor zij den inhoud der acte bekrachtigden. Ten einde zorg te dragen, dat er van dit zegel geen misbruik werd gemaakt, en niet een ander dan de ware eigenaar er zich van bediende, werd het in een' ring bevestigd, dien men aan den vinger kon dragen, en die van daar *annulus signatorius*, zegelring, genaamd werd.

Zoo lezen wij in het 41ste hoofdstuk, vers 42 van Genesis, dat koning Pharaö aan Joseph zijn' ring gaf, als blijk van de groote magt en het vertrouwen, dat hij hem wilde schenken. Hetzelfde gebruik van een' zegelring vinden wij terug bij de Chaldeeuwen, Babyloniërs, Perzen, Grieken en Romeinen, bij welke laatsten het even als bij de overige oude volken bijna algemeen was, daar er slechts weinigen waren, die konden schrijven, zoodat het zegel het eenige middel was, om zich tegen bedrog

1) Voet ad Pandectas, XXII. tit. IV. N° 3; Huber, Hedendaagsche Regtsgeleerdheid, II. 321. N° 20; Lybrechts, Beredeneerd vertoog over 't Notarisamt, I. 339, 340; v. d. Schelling, Historie van het Notarisschap, pag. 268 sqq.

te vrijwaren. Eerst de latere keizers pleegden hunne edicten te bekrachtigen door eene *onderteekening*, geschreven met eenen purperkleurigen inkt, *incantum sacrum* genoemd, omdat niemand dan de keizer van dezen inkt gebruik mogt maken, op straffe van leven en goederen te verbeuren.

De zegels bleven echter voortdurend ter bekrachtiging der acten in gebruik; Plinius 1) deelt meê, dat ook de Galliërs en Britten ze bezigden. Ook bij de nieuwere volken komt de onderteekening aanvankelijk niet voor. In Frankrijk althans kwam ze vóór privaatspersonen eerst onder de regering van Frans I in zwang. Vóór dien tijd bezigde men dus in den regel zegels, en, indien men die niet had, was het gebruikelijk, dat de notaris, die de acte opmaakte, verklaarde, dat de daarin genoemde partijen, werkelijk voor hem verschenen waren, en dat zij in zijne tegenwoordigheid de overeenkomsten hadden gesloten, die in de acte vermeld stonden. Onder de regering van koning Frans I, toen men over het algemeen meer smaak begon te krijgen in de beoefening van wetenschappen en letteren, en er als het ware eene eer in stelde, om, door het plaatsen zijner handteekening onder eene acte, te toonen, dat men een wetenschappelijk en beschaafd mensch was, kwam hierin verandering. Tot nog toe had de wetenschappelijke kennis bijna alleen bij de geestelijkheid berust, zoo zelfs, dat een fransch edelman er trotsch op was, niet te kunnen schrijven, en men nog acten vindt, waarin vermeld staat, dat deze of gene partij niet geteekend heeft: „attendu sa qualité de gentil-

1) lib. 38. cap. I. sect. VI.

homme." Maar thans werd het anders; en hoewel er niet terstond een wettelijk voorschrift op de onderteekening gegeven werd, blijkt het echter uit eene ordonnantie van het jaar 1535, waarin aan de notarissen bevolen wordt de acte voor te lezen: „avant de recevoir les *signatures* des parties", dat destijds de onderteekening door comparanten reeds zeer gebruikelijk was. In Maart 1554 werd er reeds een edict uitgevaardigd, waarbij den notarissen gelast werd, partijen te doen *teekenen*; maar dit gold alleen voor Bretagne. Voor geheel Frankrijk werd de formaliteit der onderteekening, ongeveer zooals die tegenwoordig nog bij ons bestaat, eerst verplichtend gemaakt door Karel IX bij de ordonnantie van Orléans van het jaar 1560. Artikel 84 daarvan luidt als volgt: „Seront tenus les notaires faire *signer* aux parties et aux témoins instrumentaires, *s'ils savent signer*, tous actes et contrats, qu'ils recevront, dont ils feront expresse mention, à peine de nullité desdits contrats et actes, et d'amende arbitraire; et en cas que les parties ou témoins *ne sauront signer*, les notaires ou tabellions feront mention de la réquisition par eux faite aux parties et témoins de signer, et de leur réponse, qu'ils ne savent signer."

Van deze bepaling werden later om gewigtige redenen de Parijsche notarissen uitgezonderd, aan wie bij een edict van 11 October 1561 toegestaan werd, om o. a. ook wat de onderteekening door partijen betreft, hunne oude gebruiken en gewoonten te blijven volgen. Noch de ordonnantie van Orléans, noch eene andere van 2 Mei 1562, die volgens sommigen insgelijks de onderteekening had voorgeschreven, werd echter in acht genomen, zoodat het noodzakelijk werd, om dienaangaande eene

nadere bepaling te maken. Dit geschiedde bij de ordonnantie van Blois van 11 Maart 1580, die eens vooral de onderteekening door comparanten ten strengste gelastte: „Tous notaires tant royaux que d'autres, soit en pays coutumier ou de droit écrit”, zoo luidt artikel 165 dier ordonnantie, „seront tenus de faire *signer* aux parties et aux témoins instrumentaires, *s'ils savent signer*, tous contrats et actes, soit testaments ou autres qu'ils recevront, dont ils feront mention tant en la minute que grosse qu'ils délivreront, à peine de nullité desdits contrats, testaments ou actes, et d'amende arbitraire; et en cas que les parties ou témoins *ne sachent signer*, de faire mention de la réquisition par eux faite aux dites parties et témoins de signer et de leur réponse: le tout nonobstant toutes lettres de déclaration que les notaires pourraient avoir obtenues au contraire, lesquelles le roi casse et révoque, encore qu'elles eussent été vérifiées dans ses cours de parlement.” Dit laatste ziet op het edict van 1561, en strekt dus om de uitzondering, te voren voor de notarissen te Parijs gemaakt, weder op te heffen, en de verplichting tot onderteekening door comparanten op alle notariële acten gelijkelijk toe te passen. Voorts werd nog in artikel 166 bepaald, dat het noodzakelijk was, indien geen der contracterende partijen kon teekenen: „qu'il y eût au moins un des témoins instrumentaires, qui signât la minute avec le notaire”, eene bepaling, die niet in de nieuwere fransche wetgeving op het Notariaat is overgenomen. De beide andere voorschriften daarentegen (die van artikel 84 der ordonnantie van Orléans en van art. 165 van die van Blois) zijn in alle latere fransche wetgevingen opgenomen, en maken den

inhoud uit van artikel 14 en 68 der wet van 25 Ventôse an XI (16 Maart 1803) 1).

Bij de inlijving van het koninkrijk Holland in het fransche keizerrijk kreeg onder andere fransche wetten ook de gemelde wet van Ventôse hier te lande kracht van wet, en van dien tijd af kan men dus aannemen dat de onderteekening door comparanten, zoo als die nu bij ons bestaat, algemeen verplichtend is geworden. De wet van Ventôse zelve is in 1842 afgeschaft, en vervangen door eene volledige organieke wet op het Notariaat, waarvan de bepalingen, behoudens eenige verbeteringen en bijvoegingen, ook wat de onderteekening der acten door comparanten aangaat, grootendeels uit de fransche wet zijn overgenomen. Tot de beschouwing van die wet, voor zooveel zij ons betreft, zullen wij thans overgaan.

HOOFDSTUK II.

De onderteekening van notariële acten door comparanten volgens de wet van 1842.

Wanneer wij de bepalingen onzer wetgeving op dit onderwerp nagaan, vinden wij wel in de eerste plaats de *onderteekening* bevolen, doch bij gebreke van onderteekening, in de door de wet nominatim vermelde gevallen,

1) Zie Lorct, *Elémens de la science notariale*, I. pag. 35, 58, sqq. 268 sqq; Merlin, *Répertoire*, voce: *signature*.

eene daarvoor in de plaats tredende *verklaring* van den comparant toegelaten. Duidelijkheidshalve zullen wij die beide afzonderlijk behandelen, en wel in de eerste plaats de *onderteekening*.

In artikel 1 der wet worden de acten, door eenen notaris te verlijden, onderscheiden in acten wegens *handelingen*, wegens *overeenkomsten* en wegens *beschikkingen*. Over de eerste zullen wij in het vierde hoofdstuk spreken; wij hebben ons dus voor het oogenblik alleen bezig te houden met de artikelen, die op de onderteekening der acten wegens *overeenkomsten* en wegens *beschikkingen* door comparanten betrekking hebben.

De te bespreken artikelen zijn:

- 1° wat de acten wegens *overeenkomsten* betreft, art. 30 der wet, voor zoo veel namelijk de onderteekening der *geheele* acte of *een gedeelte* daarvan betreft; en art. 34, handelende over de onderteekening der *veranderingen* en *bijvoegingen*.
- 2° wat de acten wegens *beschikkingen* betreft, artikel 986 R. W., handelende over den vorm van eenen *openbaren uitersten wil*, die de eenige beschikking is, welke geheel bij notariële acte moet geschieden.

Alvorens echter tot de speciale behandeling dezer artikelen over te gaan, moeten wij eenige algemeene opmerkingen maken, die op de drie artikelen gelijkelijk van toepassing zijn. Het komt er in de eerste plaats op aan, te onderzoeken, wat wij door *onderteekening* te verstaan hebben, en hoe die geschieden moet. Ik geloof, dat *onderteekening*, in den zin der wet, niets anders is dan het door den comparant eigenhandig aan den voet der acte stellen van zijn' geslachtsnaam, met of zonder

bijvoeging van andere namen, en onverschillig hoe dit geschiede, indien de gestelde karakters slechts blijken de naamteekening te bevatten.

Deze definitie laat, zoo als men ziet, den comparant tamelijk veel vrijheid omtrent de wijze waarop hij zijne naamteekening stellen wil; maar dit is, dankt mij, in den geest der wet, en wel op de volgende gronden:

1° legt onze wet aan de notarissen de verplichting op, om uitdrukkelijk melding te maken van de onderteekening door den comparant; deze vermelding waarborgt dus de eechtheid der onderteekening, en het doet er daarom weinig toe, in welken vorm de naamteekening plaats grijpt, mits de notaris en de getuigen ze slechts als zoodanig erkennen en kunnen erkennen 1).

2° vordert alinea 2 van artikel 26 der wet, dat de acten moeten inhouden de voornamen, namen, het beroep enz. van ieder der comparanten; indien dus de notaris aan dit voorschrift voldaan heeft, is de werkelijke naam van den comparant voldoende bekend, en, mogt dus ook al de teekening tot twijfel aanleiding kunnen geven, dan blijkt toch uit de vermelding door den notaris voldoende, dat de onderteekening geenen anderen naam aanwijst dan dien, welke aan het hoofd of in het ligchaam der acte vermeld staat.

Onbegrijpelijk is het mij daarom, hoe de meeste schrijvers 2), die over deze vraag handelen, de onder-

1) Zie Loret, I. pag. 271 sqq.

2) Zie Pliester, Leerboek der notariële wetenschap, pag. 303;

teekening kunnen beschouwen als eene „onderschrijving van den naam, op de wijze, waarop men dit in den regel gewoon is”, zoo als b. v. de Hoogleraar Diephuis 1) ze definieert. Wanneer men aandachtig nagaat, wat gemelde schrijvers op hunnen eens gestelden regel laten volgen, dan zal men zien, dat zij zelve verplicht zijn, zoo vele uitzonderingen op hunne definitie te maken, dat de eerst gestelde regel daardoor geheel vervalt. Anderen, zoo als Mr. J. J. Loke 2), beweren, dat de onderteekening bestaat „in den *geslachtsnaam* enz.”, en laten dan in eene volgende alinea toe, dat de acte alleen met eenen *bijnaam*, waarouder de comparant algemeen bekend was, worde geteekend. Zeer natuurlijk is het daarom, dat wij bij dezen schrijver, die met vele andere de onderteekening zoo beperkt opvat, t. a. p. lezen, dat „de wetgever de vermelding der onderteekening door den notaris waarschijnlijk gewild heeft, om aan de voltooiing der acte eenige meerdere plegtigheid (?) bij te zetten, en de aandacht der comparanten daarop te vestigen” 3).

Mijns inziens vloeit de minder juiste definitie, door gemelde schrijvers van de onderteekening gegeven, alleen daarnit voort, dat zij niet genoeg onderscheid maakt hebben tusschen de onderteekening van notariële

Dijkmeester, Academisch proefschrift over den uitersten wil bij openbare acte, Leiden 1859, pag. 43; Grenier, *Traité des donations*, II. N°. 244 sqq. pag. 163 sqq; Marcadé, *Cours de droit civil français*, IV. pag. 10 N°. 4.

1) Het Nederlandsch Burgerlijk regt, IV. pag. 383.

2) Handboek voor Notarissen. I. pag. 74.

3) Mijns inziens heeft, zoo als ik boven heb aangetoond, deze vermelding door den notaris een vrij wat belangrijker doel.

(authentieke) en die van andere (onderhandsche) acten, een onderscheid, waarop Loret t. a. p. zeer terecht gewezen heeft. Immers kan het bij de laatste soort van acten, tengevolge van eene eenvoudige ontkenning, plaats grijpen, dat de onderteekening van iemand met eene andere van denzelfden persoon moet vergeleken worden, om de echtheid te bewijzen (art. 1912, 1913 B. W.), terwijl bij de acten van de eerste soort volkomen geloof wordt gehecht aan de verklaring van den notaris (openbaar ambtenaar), dat de onderteekening door comparanten volbragt is, tenzij de acte van valsheid beticht wordt (art. 1907, 1909 B. W.). Bij onderhandsche acten, en, als men eene definitie der onderteekening in het algemeen wil geven, moge dus de door bovengemelde schrijvers opgegevene juist zijn; hier in casu, waar van notariële acten gesproken wordt, is zij mijns inziens veel te beperkt.

Naar aanleiding der door mij voorgestelde definitie, wil ik nog eenige door de meeste schrijvers gecopperde vragen nopens de onderteekening der comparanten beantwoorden, en wel primo: Is de teekening met een *merk* voldoende? Bijna overal vind ik een ontkenkend antwoord, en, naar het mij voorkomt, zeer te regt. Immers, behalve dat de in het eerste hoofdstuk door mij ontwikkelde geschiedenis der onderteekening tot eene dergelijke beslissing leidt, blijkt het uit de woorden der wet zelve, dat de wetgever door onderteekening niet anders verstaat, dan de teekening van den *naam*, en dus niet van een *merk*. Artikel 30 W. N. A. zegt toch met zoovele woorden, dat de acten door comparanten moeten worden geteekend, ten ware deze mogten

verklaren hunnen *naam* niet te kunnen teekenen, en niet, zoo als er, om onze vraag eenigzins bevestigend te kunnen beantwoorden, staan moest: geen *teeken* te kunnen stellen, of: niet te kunnen *onderteekenen*, zoo als nog de uitdrukking is van artikel 986 B. W. Intusschen hindert ons daar dit woord niet meer, dewijl art. 986 B. W. zich toch aan de voorschriften van art. 30 W. N. A., wat dit punt betreft, zal moeten houden. Immers is een openbaar testament eene notariële acte, en als zoodanig aan de voorschriften voor notariële acten onderworpen, tenzij de wet eene bepaalde afwijking of uitzondering voor bijzondere gevallen heeft voorgeschreven, hetgeen hier niet denkbaar is. Bovendien is onze wetgeving op het notarisambt van lateren datum dan ons burgerlijk wetboek, en geldt dus hier de regel: *lex posterior derogat priori, quatenus ei contraria est.*

Onverklaarbaar is het mij, dat Marcadé 1), die wel is waar de teekening van den *naam* als regel stelt, toch die met een *merk* voldoende schijnt te keuren, indien ik hem namelijk goed begrijp, dat hij het t. a. p. van olographische testamenten gezegde ook, even als andere schrijvers gedaan hebben 2), op het openbaar testament wil toepassen. Vooreerst toch schijnt het mij voor het bewijs in geval van ontkenning of niet erkenning gevaarlijk, dat eene onderhandsche acte, als het olographisch testament, met een enkel merk onderteekend wordt; maar, dit daargelaten, elders 3) zegt Marcadé uitdrukkelijk, dat hij bij het openbaar testament de onderteekening

1) IV. pag. 11.

2) Zie Duranton, Cours de droit français, IX. pag. 124.

3) IV. pag. 20 N° 1.

met een enkel initiaal onvoldoende acht, waaruit dus volgt — altijd indien hij werkelijk ook bij een openbaar testament de teekening met een merk voldoende rekent — dat hij bij ééne en dezelfde acte eene meer onzekere onderteekening (met een merk) verkiest boven eene minder onzekere (met een initiaal).

Eene tweede, door vele schrijvers 1) gestelde vraag is deze: is de teekening door middel van *enkele letters* of *initialen* voldoende?

Zoowel de woorden zelve der wet, als de definitie, door mij van de onderteekening gegeven, nopen mij met vele schrijvers ontkennend te antwoorden. Immers onzamenhangende letters hebben geene bepaalde beteekenis, vormen geen bepaald woord, kunnen dus geenen bepaalde naam te kennen geven; men kan zulke afzonderlijke letters niet anders dan als zoovele op zich zelf staande merken beschouwen, die eerst door den zamenhang eenige beteekenis krijgen; zoolang zij dezen missen, staan zij met merken gelijk, en wordt op hen toepasselijk, wat ik boven op de vraag, of de teekening met merken voldoende is, geantwoord heb, namelijk, dat zulk eene teekening mijns inziens ontoereikende is. Wel is waar beweren sommige schrijvers, dat deze wijze van teekening moet worden toegelaten, want dat „het den notaris toch vrijstaat om te verklaren, dat de comparant *niet anders* heeft kunnen teekenen”; doch, het zij met

1) Zie de geciteerde fransche schrijvers t a p.; Van Uye Pieterse, Handleiding tot beoefening van het Notarisambt, pag. 240 Noot 1; v. d. Gronden, Diss de juris francici et novissimi belgici differentiis, ratione formae testamentorum, Traj. ad Rhen. 1838, pag. 60.

bescheidenheid opgemerkt, dit doet niets af. De wet toch kent alleen:

- 1°. de onderteekening zelve, d. i. de teekening van den naam, niet door middel van *eenige*, maar van *alle* letters, die te zamen den naam aanduiden.
- 2°. in geval van het ontbreken van den naam eene *verklaring* dienaangaande door den comparant.

Zij laat dus de verklaring alleen toe, indien de naamteekening *ontbreekt*, doch niet, indien zij *gebrekkig* is. Bovendien zouden wij door het systeem der gemelde schrijvers aan te nemen, weder hetzelfde bezwaar ontmoeten, waarop wij hierboven in geval van merkteekening wezen: waar is dan de grens te zoeken tusschen *naam-* en *merkteekening*?

Eene andere meermalen geopperde vraag is: In hoever moet de onderteekening *leesbaar* wezen?

Moeijelijk is het hierop een bepaald antwoord te geven; immers wat voor den een leesbaar is, is het daarom nog niet voor den ander. In allen gevalle geloof ik echter, dat hier alleen questie kan zijn van leesbaarheid voor den *notaris* en de *getuigen*; want kunnen deze de onderteekening lezen, dan wordt ze door de vermelding der onderteekening als *echt* en *leesbaar* geconstateerd. Voor zoover dus den notaris en de getuigen betreft, geloof ik wel zeker te moeten besluiten, dat zij leesbaar moet zijn, althans dat de onderteekenaar, zoo een van hen verklaart, het woord niet te kunnen lezen, elke letter en den zamenhang van alle, ten genoeg van zulk een persoon, zal moeten expliceren, zoodat, indien hij in deze explicatie mogt te kort schieten, eene meer duidelijke

naamteekening vereischt zal worden, of, indien dit niet kan, eene in de acte op te nemen verklaring, dat gemelde comparant *niet kon* teekenen; want anders zou men alweder tot de boven besproken bezwaren komen 1).

Sommige schrijvers, die deze vraag behandeld hebben, hebben haar mijns inziens al te onbeperkt ontkennend beantwoord 2); immers, ik herhaal het nogmaals, hoe kan de notaris vermelden, en dit moet hij op boete van tien gulden doen, dat aan de formaliteit der ondertekening voldaan is, zoo hij zelf niet overtuigd is, dat het ondergeschrevene eene naamteekening bevat?

Sommigen behandelen hierbij nog de vraag, of eene *gebrekkige spelling* de ondertekening vitiëert, indien overigens uit die onderschrijving de naam op te maken is? Gaarne voeg ik mij bij hen, die een ontkennend antwoord geven. De wet immers vordert slechts de bekrachtiging der acte door de naamteekening; meer dan de *naam* behoeft dus ook uit deze teekening niet te blijken. Zoo vermeldt Loret 3) het voorbeeld van twee personen, van welke de een Constantin en de ander Delau heette; de eerste teekende zijnen naam met het woord Constintain, de ander met het woord Delooz. Nu zal toch een ieder moeten erkennen, dat deze teekeningen voldoende de identiteit der personen bewijzen, en dus insgelijks aan de vereischten, door de wet voor de onder-

1) Zie de Gelder, de kweekeling, II. pag. 113 N° 204.

2) Zie de Gelder, Handboek voor de toepassing der Nederl. wet op de verkrijgingen krachtens uitersten wil, enz. Tiel 1861, pag. 182 N° 10; Loke, I. pag. 74; Pliester, pag. 303.

3) I. pag. 272 sqq.

teekening gesteld, voldoen. Te meer ben ik geneigd dit aan te nemen, omdat volgens artikel 26 W. N. A. de geslachtsnaam van den comparant toch door den notaris moet vermeld worden; deze zal dan tevens wel zorg dragen dat hij den waren geslachtsnaam zonder gebrek in de spelling mededeelt, en wanneer hij dan ten slotte vermeldt, dat de onderteekening door den comparant geschied is, dan volgt daaruit, dat de gebrekkig gespelde onderteekening denzelfden naam aanwijst, die door den Notaris vermeld is 1).

Maar — zie hier eene andere vraag — in welke soort van karakters moet de onderteekening gesteld zijn? Moet zij noodwendig in *Latijnsche* karakters geschieden?

Ik geloof met zekerheid te mogen antwoorden, dat de onderteekening in de karakters van alle mogelijke talen zal kunnen plaats hebben, wanneer namelijk de comparant niet anders dan in die karakters kan teekenen, en de notaris en de getuigen, hetzij daarmee bekend zijn, of althans de gelegenheid hebben, om ze zich te doen bekend maken, b. v. door eenen beëdigden of anderen geloofwaardigen translateur 2). En inderdaad welk eene reden zoude er in dit geval denkbaar zijn, om zulk eene handteekening te verbieden, daar dan toch de notaris gerust vermelden kan, dat de onderteekening geschied is. Vreemd genoeg schijnt de Heer Pliester t. a. p. eene onderscheiding te willen maken met betrekking tot de handteekening in Hebreeuwsche karakters. Eerst zegt hij: „het is geen volstrekt vereischte, dat die

1) Zie echter de Gelder, de Kweek. II. pag. 113 N 204.

2) Zie van Uye Pieterse, pag. 16, Noot 2.

naamteekening voor iedereen *leesbaar* zij, maar zij moet zoodanig wezen, dat zij tot vergelijking van schrift zou kunnen dienen." En dan laat hij eenige regels later volgen, dat een Notaris *onvoorzigtig* doet, door, zoo hij niet zelf het Hebreeuwsche schrift kent, de handteekening van iemand van de Israëlitische godsdienst in Hebreeuwsche karakters toe te laten. Ik kan het logische verband tusschen deze beide gezegden niet vatten. Indien het toch voldoende is, zoo maar de onderteekening voor vergelijking vatbaar blijkt te zijn, waarom is dan eene onderteekening in Hebreeuwsche karakters niet voldoende? Is deze dan niet voor vergelijking vatbaar? Dat zou uit de praemis moeten volgen; en toch geeft de schrijver eene geheel andere reden: „omdat,” zegt hij, „de Notaris alsdan niet kan verklaren, dat het geschrevene de naamteekening is, en er mogelijkheid bestaat, dat hetzelfde geheel iets anders aanduidt.”

Ik moet toestemmen, dat die mogelijkheid bestaat, doch gelukkig niet voor alle notarissen, maar alleen voor hen, die zich in zulke omstandigheden niet door deskundigen willen laten voorlichten; de overige zullen in den regel gerust en met vol vertrouwen verklaren en ook kunnen verklaren, dat de onderteekening de naamteekening van den comparant bevat. Er schiet hun ook niets anders over. Immers, ik zeide het reeds vroeger, de wet onderscheidt slechts: *of naamteekening*, *of*, bij gebreke daarvan, eene *vermelding* door den notaris; kan dus de naamteekening plaats grijpen, dan mag eene vermelding van den notaris haar niet vervangen. Nu moge mij de Heer Pliester tegenvoeren, dat zijne geheele redenering juist daarop gegrond is, dat hij eene He-

breeuwsche naamteekening niet als zoodanig erkent, ik moet daarop eenvoudig antwoorden, dat hij dan meer eischt dan de wet. Deze spreekt alleen van *onderteeke-ning*, zonder er bij te voegen, in welke taal die moet geschieden; en wij mogen hier dus volstaan met te zeggen: „ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet.”

In mijne definitie noemde ik de ondertekening de teekening van den *geslachtsnaam*; moet zij dezen dus altijd bevatten? Te regt, naar ik meen, wordt deze vraag meestal bevestigend beantwoord 1). Immers, zoo er al naar het fransche regt, waar men in de wetsbepalingen voor het Notarisambt, artikel 14, 15, 68, niet anders leest dan *signer* en *signature*, questie kan zijn, welke de ware beteekenis dier woorden mag wezen, volgens de bepalingen van onze artikelen 30 en 31 W. N. A. is het niet twijfelachtig, dat de wet geene andere ondertekening dan die van den *geslachtsnaam* erkent. Zij spreekt daar uitdrukkelijk van hunnen, zijnen *naam*; en wanneer wij deze woorden in verband beschouwen met artikel 31 N° 3 en art. 63 sqq. B. W., dan kan men niet anders aannemen, dan dat de wet, als zij de naamteekening gebiedt, de teekening wil van den naam, zoo als die in de geboorteacte vermeld staat, d. i. van den *geslachtsnaam*. Wel is waar beweert

1) Zie Durantou, IX. 40; Paillet, Manuel de droit français, pag. 254, noot a, 11; Zachariæ, Cours de droit civil français, III. 37; Rogron, Code civil expliqué, ad art. 973 C. C.; Toullier, Droit civil français, V, pag. 531; Grenier, II. N° 244; Pliester, t. a. p.; v. Uyc Pieterse, pag. 16, Noot 2; de Gelder, de kweek. II, 113 N° 204.

Troplong 1) en anderen 2) met hem, op grond van den regel: *Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt* 3), dat de teekening met eene *bijnaam* even goed is; doch daartegen moet ik doen opmerken, dat die regel in ons regt niet dezelfde beteekenis hebben kan als in het Romeinsche. De Romeinen erkenden de cognomina uitdrukkelijk: zij konden dus aan alle naamsaanduidingen (*cognomina*, *nomina*, etc.) gelijke kracht toekennen. Maar onze wet kent alleen *geslachts- en voornamen*; al mag dus de aangehaalde regtsregel op zich zelf volkomen juist zijn, hij kan niet dienen tot verklaring eener wet, die zijne toepassing niet wil. Gaarne vereenig ik mij daarom uet het gevoelen der Heeren Plicster en van Uyc Pieterse t. a. p., die het niet voldoende achten, dat eene gehuwde vrouw of weduwe onderteekene met den naam haars *mans*, of als *vrouw van N. N.*, of *weduwe N. N.*; immers in geen dier gevallen teekent zij met *haren* naam, zoo als de wet vordert.

Welligt zullen sommigen mij hier van inconsequentie beschuldigen. Immers, terwijl ik hier de teekening van den geslachtsnaam vorder, *zooals de geboorteacte dien behelst*, heb ik boven de teekening van den geslachtsnaam, gebrekkig gespeld, dus eigenlijk *in strijd met dien*, welken de geboorteacte behelst, voldoende geacht. Toch ligt hierin geene inconsequentie. Immers wanneer ik spreek van *geslachtsnaam*, *zooals de geboorteacte*

1) Le droit civil expliqué, III. pag. 416 sqq.

2) Loke, I. pag. 74; Marcadé, IV. pag. 10.

3) cff. Instit. de legatis § 29.

dien behelst, dan doe ik dat alleen bij wijze van tegenstelling aan *bijnaam*, en beweer ik niet zoozeer, dat de wet speciaal vordert, dat de comparant juist al dezelfde letters bezige, die in de geboorteacte voorkomen, maar alleen, dat zij wil, dat de comparant de letters zoodanig plaalse, dat er een naam door wordt uitgedrukt, *gelijkluidend* aan dien, welke in de geboorteacte vermeld staat. En wanncer men mij nu tegenwerpt, dat een *gebrekkelig gespelde* geslachtsnaam niet de *ware* geslachtsnaam is, maar die van eenen geheel anderen persoon zijn kan, dan is mijn antwoord, dat dit, op zich zelf beschouwd, misschien volkomen waar kan zijn, maar althans voor notariële acten volstrekt geen bezwaar oplevert. Immers de notaris deelt in zijne acte den *waren* naam van den comparant mede; deze nu stelt zijne handteekening, al zij het dan gebrekkelig, toch altijd zoo, dat de notaris en de getuigen er zijnen geslachtsnaam uit kunnen opmaken, en daarop verklaart de notaris, dat de comparant onderteeekend heeft. Wordt dan, indien al deze formaliteiten zijn in acht genomen, niet volkomen de identiteit van den persoon bewezen; valt er dan nog aan te twijfelen, dat die bepaalde comparant, en geen ander, de acte bekrachtigd heeft, het eenige doel, dat de wet zich met het voorschrift der onderteekening door comparanten heeft voorgesteld? Stellen wij daar nu tegenover de onderteekening met den enkelen *bijnaam* van den comparant, en gaan wij ook nu de formaliteiten na, dan zien wij primo, dat artikel 26 alinea 2 W. N. A. voorschrijft, dat alle notariële acten *moeten* inhouden de *voornamen*, den *naam* enz.; dus niet den *bijnaam* van den comparant. Vervolgens vermeldt de Notaris, dat

de onderteekening heeft plaats gehad; als nu daarop de comparant met een *bijnaam* teekende, dan zou immers de verklaring van den Notaris valsch zijn, daar de onderteekening niet met de vermelding van den naam in de acte overeenstemt. En is de verklaring van den Notaris valsch, dan is het bewijs ook niet meer aanwezig, dat de teekening door den comparant geschied is; het bewijs der identiteit ontbreekt, en daarmede de bekrachtiging der acte. Hieruit blijkt duidelijk het groote verschil tusschen eene teekening van den *geslachtsnaam*, die eenvoudig gebrekkig gespeld is, en van den *bijnaam*; de eerste is mijns inziens volkomen geldig, terwijl de laatste de acte nietig maakt.

Wanneer moet de onderteekening geschieden?

Ik aarzel geen oogenblik te antwoorden: onmiddellijk na de voorlezing der geheele acte, zoowel wat betreft de onderteekening van een openbaar testament, als van elke andere notariële acte 1). Immers het kan geen twijfel lijden, of de woorden van artikel 30 alinea 1 W. N. A: „onmiddellijk na *voorlezing*”, alinea 2: „*voorgelezen* en door hem of hen geteekend worde”, en alinea 5: „van de *voorlezing* en onderteekening”, geven duidelijk genoeg te kennen, dat eerst de *voorlezing* en dan de *teekening* door de wet gevorderd wordt. Het blijkt ten overvloede uit de be- raadslagingen over ons artikel, dat de formaliteit der voorlezing voor alle notariële acten gevorderd wordt.

1) Zie Mabé, Handboek voor Notarissen, herzien door de Vries, I. pag. 99; de Gelder, de kweek. II. 115; N° 296 Mr. A. S. van Nierop, Taalkundige meeningen, Amsterdam 1862, pag. 28 Noot L.

Artikel 30 W. N. A. doelt dus op de voorlezing der *geheele* acte, en daar nu artikel 986 B. W. de voorlezing van een *gedeelte* eener acte van een openbaar testament vordert, zoo volgt hieruit, dat in openbare testamente twee voorlezingen moeten plaats hebben, zooals dan ook in de praktijk gebruikelijk is. Ik kan mij daarom geenszins vereenigen met den Heer H. J. Dijkmeester, die op pag. 44 van zijn Proefschrift over den uitersten wil bij openbare acte, een ander gevoelen voorstaat, en beweert, dat men nergens in de bepalingen der wet op het Notarisambt van eene voorlezing der acte gewag gemaakt vindt, dan alleen in den aanhef en in het einde van artikel 30. Immers, zooals ik reeds boven opmerkte, ook alinea 2 gewaagt van de voorlezing zoo duidelijk mogelijk. Artikel 30, in zijn geheel beschouwd, vordert de voorlezing der *geheele* acte, m. i. in niet dubbelzinnige bewoordingen; en ik begrijp daarom niet, hoe de door mij aangehaalde schrijver er toe komt op pag. 46 te verklaren, dat aan den eisch der wet voldaan is, „indien de notaris de voorlezing in acht neemt, voorgescreven in het B. W., en in het slot der acte vermeldt, dat de voorlezing geschied is.” Wanneer artikel 986 B. W. de voorlezing der *gedeeltelijke* acte plus eene *vermelding* dier voorlezing, en artikel 30 W. N. A. de voorlezing der *geheele* acte plus eene *vermelding* dier voorlezing vordert, wanneer de wet dus *twee voorlezingen* en *twee vermeldingen* wil, beide geheel van elkander verschillende, dan zie ik niet, hoe *ééne* enkele, gedeeltelijke voorlezing voldoende kan zijn.

Moet de onderteekening in tegenwoordigheid van notaris en getuigen geschieden?

Zonder twijfel 1); en wel om twee redenen:

1°. artikel 23 W. N. A. zoowel als artikel 985 B. W. schrijven uitdrukkelijk voor, dat de acte moet worden *verleden* in tegenwoordigheid van den notaris en twee getuigen; en daar de onderteekening, de bekrachtiging der acte, het gewigtigste moment van het geheele verlijden kan genoemd worden, moet die natuurlijk in tegenwoordigheid van bovengemelde personen geschieden.

2°. de notaris en de getuigen moeten door hunne onderteekening de echtheid der geheele acte en dus ook der onderteekening door comparanten bevestigen, terwijl bovendien de notaris melding van de onderteekening moet maken. Hoe kan dit alles plaats hebben, wanneer die personen bij de teekening niet tegenwoordig zijn geweest?

Zoo komen wij eindelijk tot de belangrijke vraag: Welke is de kracht der onderteekening? Natuurlijk deze: door haar wordt geconstateerd, dat partijen hunne toestemming gegeven hebben, dat zij zich vereenigd hebben met den inhoud der acte. Wat dus, indien de onderteekening door een' of meer der comparanten niet heeft plaats gehad? Dan is mijns inziens die acte voor die niet geteekend hebbende comparanten nietig en niet verbindend. Wel is waar wordt dit nergens bij ons uitdrukkelijk bepaald, althans wat de notariële acten in het algemeen betreft (art. 1000 B. W.); doch het komt mij

1) Zie Loke, I. pag. 36 §. 34, pag. 72 § 54; Dijkmeester, pag. 48; Lorret, I. pag. 275; De wetgeving op het notarisambt, Tiel, 1851, pag. 68; van Nierop, t. a. p.

voor, dat uit de historia legis 1) genoegzaam blijkt, dat dit de bedoeling der regering geweest is. Immers in het eerste ontwerp der Notariswet luidde artikel 31, thans art. 30, aldus: „De acten moeten door partijen, de getuigen, waaronder ook die in artikel 27 opgenoemd begrepen zijn, mitsgaders door den notaris, onmiddellijk na derzelve voorlezing worden onderteekend, *op straffe van nietigheid.*” Bij de beraadslagingen werden er verschillende aanmerkingen op deze bepaling gemaakt; velen waren van oordeel, dat door te veel formaliteiten de acten te ligt aan bepaalde nietigheid onderworpen werden, doch op de nietigheid in geval van niet-onderteekening werd teregt geene aanmerking gemaakt. Daarop werd het artikel in het gewijzigd ontwerp ongeveer eensluidend geredigeerd als alinea 1 van ons tegenwoordig artikel 30, ten einde, zooals de Memorie van beantwoording verklaart: „het meerendeel der daartegen aangevoerde bedenkingen uit den weg te ruimen”; maar daarbij schijnt de wetgever verzuimd te hebben, ook voor het geval van niet-onderteekening door comparanten nietigheid voor te schrijven. Bovendien blijkt ook dezelfde bedoeling des wetgevers zoowel uit de woorden van artikel 1906 B. W. „indien dezelve door partijen onderteekend zijn”, als uit de daarmede gelijklopende alinea 4 van artikel 30 W. N. A., in welke beide artikelen deze woorden geenen anderen zin kunnen hebben dan dezen: de acte heeft kracht van onderhandsch geschrift, mits door partijen onderteekend; wat dus, indien zij niet onderteekend is? Dan heeft

1) Zie v. d. Honert, Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetgeving betrekkelijk het notarisambt, Amsterdam 1842, I. pag. 176 sqq., 389 sqq., II pag. 305. sqq.

de acte geene kracht van onderhandsch geschrift, dan is met andere woorden, de acte *krachteloos*, *nietig*, namelijk voor de niet geteekend hebbende comparanten.

Het komt mij dus vreemd voor, dat de Heer de Gelder 1), na eerst vermeld te hebben, dat de Hooge Raad bij arrest van 16 Mei 1846 beslist heeft, dat, als de onderteekening ontbreekt, de acte dan hem, wiens handteekening gemist wordt, *niet* verbindt, daarop laat volgen: „ontbreekt eene der onderteekeningen, de acte is nietig als *authentieke acte*.” Artikel 30 der Notariswet toch zegt duidelijk genoeg, dat dit het geval is, wanneer andere formaliteiten dan de onderteekening door comparanten verzuimd zijn, waaruit volgt, dat in geval van verzuim der onderteekening de acte *geheel nietig* is, en dus ook zelfs geen kracht van onderhandsch geschrift heeft. Dit werd dan ook uitdrukkelijk bepaald door artikel 68 der franche wet op het notariaat.

De beantwoording der vraag, in hoeverre de acte, in geval eenige der comparanten niet geteekend hebben, van kracht is voor de overige, die wel geteekend hebben, hangt mijns inziens daarvan af, of de onderteekening, de toestemming van hen, die niet geteekend hebben, als eene stilzwijgende voorwaarde was aan te merken voor de kracht der verbindtenis van hen, die wel geteekend hebben; met andere woorden, of het de bedoeling van partijen was, dat *alle* comparanten verbonden moesten zijn, dan wel of, ook zelfs indien sommige comparanten hun woord niet gestand deden en de acte niet teekenden, de overige, die wel geteekend hadden, toch de verbindtenis

1) de Kweekeling, II, 113 N° 204.

over en weder moesten nakomen. In het eerste geval, wanneer om de verbindtenis van kracht te doen zijn, *alle* comparanten hadden moeten teekenen, zal de acte, door het ontbreken van slechts ééne onderteekening nictig zijn; in het andere geval zal de acte voor hen, die geteekend hebben, volkomen verbindend zijn. Maar alleen voor dezen *onderling*. Want de comparant, die niet geteekend heeft, zal nimmer, terwijl hij zelf niet verbonden is, hen, die wel geteekend hebben, wegens de in de acte aangegane verbindtenis kunnen aanspreken; immers ontbreekt de onderteekening, dan ontbreekt het bewijs, dat de comparant zich verbonden heeft, en wanneer dit bewijs ontbreekt, dan kunnen zij, die geteekend en zich verbonden hebben onder voorwaarde, dat ook de andere dit doen zou, aan dezen laatsten niet verbonden zijn. Wat dezen betreft, heeft dus de acte noch ten voor- noch ten nadeele eenige kracht 1).

Laat mij hier ten slotte nog iets bijvoegen, wat ik overal, waar ik over de kracht der onderteekening of der daarvoor in de plaats tredende vermelding van den notaris gehandeld heb, toepasselijk meen te moeten verklaren, namelijk, dat er m. i. een groot onderscheid bestaat tusschen de *overeenkomst* of *beschikking*, en de acte, die ze moet bewijzen. Alleen dan, wanneer óf de wet óf de voorwaarden der overeenkomst tot kracht der daaruit voort te vloeijen verbindtenis bepaaldelijk de authen-

1) Zie Toullier, VIII pag. 160, 199. sqq; Marcadé, V. 16, sqq., welke, met andere door hem geciteerde schrijvers, ook zelfs de onderlinge verbindtenis van hen, die geteekend hebben, *onbepaald* nictig verklaart, indien niet *alle* comparanten geteekend hebben; welk gevoelen mij onaannemelijk voorkomt.

tieke acte vorderen, zal de nietigheid der acte ook die der overeenkomst ten gevolge hebben; in alle andere gevallen zijn de bestaanbaarheid der overeenkomst en die der acte geheel van elkander onafhankelijk, en zal de overeenkomst, ingeval van nietigheid der acte, door alle andere door de wet voor die overeenkomst toegelaten middelen kunnen worden bewezen; hetzij die middelen mogen bestaan in het getuigenbewijs, hetzij in den eed, hetzij dat de authentieke acte, hoewel op zich zelve nietig, als een begin van bewijs bij geschrifte kan aange-merkt worden, dat, door het getuigenbewijs aangevuld, het al of niet bestaan der overeenkomst volkomen kan bewijzen.

Na alzoo de meest bekende regtsvragen betreffende de onderteekening zelve beantwoord te hebben, wensch ik, alvorens dit hoofdstuk te besluiten, nog een oogenblik bij den inhoud der door mij aangehaalde artikelen stil te staan, voor zoo ver die nog iets merkwaardigs met betrekking tot de *eigenlijke onderteekening* opleveren.

Artikel 30 W. N. A. gebiedt de onderteekening door de *verschijnende personen*. Wie zijn met deze uitdrukking bedoeld? Bij Resolutie van Z. E. den Minister van Financiën van 26 Februarij 1845 N° 23, 1) is bepaald, dat: „onder de verschijnende personen, bij de artikelen 26 en 30 bedoeld, worden verstaan de zoodanigen, op wier verzoek eene acte wordt opgemaakt, die daarbij als belanghebbenden verschijnen, of zich tot het een of ander verbinden.” Gaarne vereenig ik mij met deze decisie,

1) Zie Correspondentieblad van de broederschap der Notarissen in Nederland, V. pag. 22.

en daar de questie zelve niet direct tot mijn onderwerp behoort, en bovendien de geschillen, die daarover ontstaan zijn, in denzelfden geest zijn beslist, geloof ik met de enkele aanhaling der schrijvers, die de vraag behandeld hebben, te kunnen volstaan 1). In alinea 2 artikel 30 W. N. A. wordt voor sommige gevallen de voorlezing en ondertekening van de *gedeeltelijke* acte toegelaten, en dus afgeweken van den algemeenen regel, dat de ondertekening aan den *voet* der acte moet geplaatst zijn. Deze bepaling kwam in het eerste ontwerp van onze wet op het notariaat niet voor; in het gewijzigde luidde zij als volgt: „deze bepaling (namelijk van alinea 1, ongeveer gelijk aan alinea 1 van ons artikel 30) is echter niet toepasselijk op bieders en koopers van roerende goederen, welke terstond tegen betaling worden afgeleverd.” Het blijkt dus uit deze bepaling, in verband gebragt met de daarover gehouden beraadslagingen 2), en met de tegenwoordige redactie, dat alinea 2 art. 30 W. N. A. op het oog heeft: de openbare verkooping, verpachtingen, aanbestedingen, enz. 3). Volgens den Heer Loke 4) heeft men die bepaling in de wet opgenomen, omdat het door haar voorgeschrevene sinds lang in de praktijk bij openbare verkooping en verpachting, bij boedelbe-

1) Zie Wetgeving op het Notarisambt, pag. 67 sqq; v. Uye Pieterse, pag. 16 Noot (1) 1. 2; v. d. Honert, I. pag. 388 sqq. en het daar geciteerde; Wet op het Notarisambt, Amsterdam 1847, ad art. 30 noot 3.

2) Zie v. d. Honert, l. l.

3) Zie Wetgev. op het N. ambt, pag. 71 Noot 4; v. Uye Pieterse, pag. 20 Noot 2.

4) I. pag. 75.

schrijvingen en bij andere acten, die in den vorm van een proces-verbaal worden geredigeerd, gebruikelijk was. Voor alinea 4 artikel 30 W. N. A. heb ik slechts te verwijzen naar artikel 1906 B. W. en artikel 73 W. N. A. en op te merken, dat het mijns inziens uit de boven aangehaalde definitie van *verschijnende personen*, van regeringswege gegeven, genoegzaam blijkt, dat de authentieke kracht eener acte niet verloren gaat, door het gemis van de onderteekening of van de verklaring van personen, die, ofschoon bij de acte tegenwoordig, daarbij *geene verbindtenis hadden aangegaan* 1).

De woorden in alinea 5 artikel 30 W. N. A.: „in het slot der acte”, zijn volgens de Memorie van toelichting als een aanvulsel te beschouwen van artikel 986 B. W., waar slechts gelezen wordt: „in de acte” 2). Over eenige door sommige schrijvers op deze alinea gedane vragen van minder belang, die mijn onderwerp niet regtstreeks betreffen, zal ik niet handelen; ik ga dus over tot artikel 34 W. N. A.

Dit artikel handelt over de formaliteiten in acht te nemen bij het maken van *veranderingen* of *bijvoegingen* in eene notariële acte; welk onderscheid is er nu tusschen deze beide uitdrukkingen? Hierop vinden wij het antwoord in de Memorie van toelichting: „Met het woord *veranderingen*, in artikel 35 (thans 34) gebezigd, heeft men het geval bedoeld, dat in eene acte niet slechts een of meer woorden of letters moesten worden doorgehaald (waarin reeds bij het tweede lid van artikel 34 was

1) Zie Pliester, pag. 304, 305; Loret, I. pag. 274, 275.

2) Zie v. d. Honert, I. pag. 175.

voorzien), maar meer bijzonder, dat die doorgehaalde woorden of letters door andere moesten worden vervangen; terwijl het woord *bijvoegingen* in het geval voorziet, dat er in eenige acte eenige letters, woorden, of eene zinsnede zijn weggebleven, welke daarin moeten worden bijgevoegd, zonder tot eenige doorhaling aanleiding te geven" 1).

Verder spreekt het van zelf, dat, daar onze wet niet, zooals die van Ventôse, art. 15, voor sommige gevallen nog de uitdrukkelijke *goedkeuring* der veranderingen enz. door comparanten vordert, ook het gebrek dier goedkeuring bij ons geene reden tot nietigheid der acte kan zijn 2).

Wat beteekenen in artikel 34 de woorden: „doch zijn alleen geldig”?

Mijns inziens niet anders dan dat voor die veranderingen en bijvoegingen op straffe van nietigheid de onderteekening of waarmeding door comparanten, en niets meer, vereischt wordt. Dus o. a. de voorlezing is hier niet noodig. Verder is het duidelijk, en blijkt het bovendien uit de Memorie van toelichting 3), dat de bedoeling des wetgevers geweest is, dat de nietigheid der renvoijen volstrekt niet die der geheel acte ten gevolge zou hebben; immers: *utile per inutile non vitiatur*.

De wet laat hier in plaats van onderteekening ook *waarmeding* toe; wat zijn dit? Eene schriftelijke plaatsing van een of meer letters van den naam, strek-

1) Zie v. d. Honert, I. pag. 185; Mabé, I. pag. 109; v. Uye Pieterse, pag. 23 Noot 3.

2) Zie Wetgev. op het N. ambt, pag. 79 Noot 4; de Gelder, de kweekeling, II. pag. 142, No 221 c.

3) Zie v. d. Honert, I. pag. 186.

kende ter bekrachtiging van het daarboven geplaatste 1).

Zooals wij bij de onderteekening der acten hebben opgemerkt, kan het gebeuren, dat de comparanten niet teekenen kunnen, en wij zagen, wat dan den notaris te doen staat; voor het geval, dat het bij veranderingen of bijvoegingen plaats grijpt, dat de comparant niet teekenen noch waarmerken kan, behoeft de notaris geene verklaring dienaangaande te doen, op grond der woorden van artikel 34: „door de verschijnende personen, welke de acte *geteekend hebben*. Voor hen, die dit niet hebben gedaan, omdat zij *niet kunnen* teekenen, heeft de notaris reeds de expresse verklaring, dienaangaande door artikel 30 gevorderd, in de acte zelve afgelegd; en de wetgever schijnt door zijn stilzwijgen in art. 34 die verklaring ook op de renvoijen toepasselijk te achten 2).

Onbegrijpelijk komt het mij voor, dat sommigen nog aarzelen omtrent de beantwoording der vraag, of de bijvoegingen en veranderingen in alinea 1 opgenoemd (op

1) Zie Loke, I. pag. 68; Vonnis der Arr. Regth. te Nijmegen, I. December 1859, Weekblad van het regt, No 2149; de Gelder, de kweekeling, II. pag. 142, 143 N° 221 c.

Het is mij niet duidelijk, dat laatstgemelde, op grond van art. 36, den notaris zijne dienst wil laten weigeren, of, indien hij dit niet doet, hem boetschuldig verklaart, in geval het waarmerk *onnaauwkeurig* is, terwijl die schrijver even te voren, en mijns inziens te regt, aanneemt, dat de wet *niets bepaalds* aangaande den vorm van het waarmerk voorschrijft. Hoe kan men, als dit waar is, van een al of niet naauwkeurig waarmerk spreken?

2) Zie Wetgeving op het N. ambt, pag. 79 Noot 4; Mabé, I. pag. 109; Loke, I. pag. 67; v. d. Honert, I. pag. 186; Lorct, I. pag. 289.

den *kant* der acte), elk afzonderlijk moeten geteekend worden. Immers hoe kan dienaangaande nog twijfel bestaan, wanneer de wet zegt: „zijn alleen geldig voor zooverre die *ieder afzonderlijk*, enz.”¹⁾ Mij dunkt, dat deze woorden duidelijk genoeg zijn 1); en al mogen nu ook de bestrijders 2) van dit gevoelen tot staving hunner meening eene missive van Z. E. den Minister van Justitie van 11 Januarij 1845 N° 87 aanhalen 3), niets kan noch mag ons bewegen het gevoelen, daarin vervat, aan te nemen, wanneer de wet uitdrukkelijk het tegendeel zegt. Algemeen is men het er toch over eens, dat eerst naar de bedoeling des wetgevers mag gevraagd worden, wanneer zijne woorden duister zijn, en niemand zal beweren, dat dit hier het geval is; zelfs de gemelde missive verklaart het tegendeel.

Overigens blijkt ten duidelijkste, dat de verandering of bijvoeging bedoeld in al. 2 art. 34 (vóór het *slot* der acte) *niet* afzonderlijk behoeft te worden geteekend; de wet, die in hetzelfde artikel eene alinea vroeger voor eene andere soort van veranderingen of bijvoegingen de *afzonderlijke* onderteekening beveelt, zwijgt hier geheel, en daaruit maak ik op, dat zij de afzonderlijke onderteekening niet gewild heeft; te meer daar de onderteekening aan het slot der acte zeer goed tevens voor de bekrachtiging der bijvoeging of verandering kan dienen, daar deze dan als een onderdeel van het ligchaam der

1) Zie Loke, t. a. p.; Loreet, t. a. p.; de Golder, de kweekeling, II. pag. 142 No 221 e.

2) Zie Wetgeving op het N. ambt, pag. 80.

3) Zie Correspondentieblad, V. pag. 22.

acte mag beschouwd worden 1). Ik begrijp dus niet, hoe sommige 2) schrijvers de woorden van alinea 1 op alinea 2 kunnen toepasselijk achten, daar beide bepalingen mijns inziens niet het minste met elkander in verband staan; de wet onderscheidt bijvoegingen *enz. op den kant* der acte en *vóór het slot* der acte, en voor beide geeft zij afzonderlijke bepalingen.

Ten slotte nog deze vraag: kunnen, wanneer de notaris verzuimd heeft om op zijne minuut de renvooyen door een of meer der partijen te doen teekenen of parapheren, de andere, die wel geteekend hebben, eerstgemelden noodzaken om nog te teekenen, en, in geval van weigering, door getuigen bewijzen, dat zij in tegenwoordigheid van notaris en getuigen overeengekomen waren, om de renvooi door hunne onderteekening te bekrachtigen? Neen, en wel op grond van artikel 1934 B. W., dat „geen bewijs door getuigen toelaat tegen of boven den inhoud der schriftelijke acte, enz.” 3).

Daar artikel 986 B. W., behalve het hierboven gemelde, nopens de eigenlijke onderteekening door comparanten niets merkwaardigs oplevert, zoo geloof ik aan dit hoofdstuk een einde te kunnen maken, en tot een volgend over te gaan.

1) Zie Mabé, I. pag. 111; v. Uyc Pieterse, pag. 24. Noot 1; de Gelder, de kweekeling, II. 144 No 222.

2) Zie Wetgeving op het N. ambt, pag. 81.

3) Zie Loke, I. pag. 78 § 56; Loret, I. pag. 293.

HOOFDSTUK III.

Over hetgeen de Notaris, in geval van het ontbreken der onderteekening door comparanten, in de acte te vermelden heeft, voor zooveel betreft de acten, die overeenkomsten of beschikkingen inhouden.

Onze wet op het Notarisambt maakt de volgende onderscheidingen ten aanzien der redenen voor het ontbreken der onderteekening:

- 1° het geval, dat de comparant verklaart, *volstrekt niet te kunnen* teekenen: artikel 30 alinea 1. (vgl. art. 986 al. 6 B. W.)
- 2° het geval, dat de comparant *tijdelijk verhinderd* is te teekenen (wegens ziekte als anderzins): *ibidem*.
- 3° het geval, dat de comparant de door de wet genoemde acten *weigert* te teekenen: artikel 31 alinea 1.
- 4° het geval, dat de comparant zich bij de sluiting dier acten *verwijdert zonder te teekenen*: *ibidem*.

Daar, zoo als ik in het volgende hoofdstuk hoop aan te toonen, de beide laatste gevallen onmogelijk bij het verlijden van acten wegens overeenkomsten of beschikkingen kunnen plaats grijpen, zonder de gcheele acte nietig te maken, zal ik in dit hoofdstuk alleen over de beide eerstgenoemde gevallen handelen, mij voorbehoudende de beide overige te hunner plaatse te bespreken. Ik vraag vooreerst: Wat heeft men te verstaan door de *vermelding van den notaris in geval van het ontbreken der*

onderteekening, welke de wet zoowel in artikel 30 W. N. A. als in artikel 986 B. W. vordert?

Mijns inziens heeft men daaronder niets anders te verstaan, dan de vermelding door den notaris, dat de comparant *verklaard* heeft niet te *kunnen* onderteekenen, of dat deze *verbinderd is* te onderteekenen, met of zonder opgave van redenen, naar gelang der omstandigheden. Die verklaring van den notaris komt in beide deze gevallen in de plaats van de onderteekening door den comparant; met andere woorden, zij heeft dezelfde kracht als de onderteekening zelve 1).

Als reden van deze gelijkstelling van de eigenlijke onderteekening met de plaatsvervangende vermelding door den notaris vinden wij in de Memorie van toelichting het volgende aangegeven:

„De noodzakelijkheid heeft deze bepaling weder doen opnemen, als zijnde het enige middel om menschen, die hunne *naamteekening* niet kunnen schrijven, het voorregt om authentieke acten te maken niet te benemen.”

In mijne definitie bezigde ik de woorden: „met of zonder opgave der redenen, enz.”; dit doelt op het tweede door de wet gestelde geval: *tijdelijke verhindering*; alsdan vordert artikel 30 W. N. A., zoowel als art. 986 B. W., de opgave der redenen van die verhindering; en juist omdat de wet die opgave vordert in geval van *verhindering* en niet in geval van *niet kunnen*, geloof ik argumento a contrario te moeten aannemen, dat voor dit laatste

1) Zie Diephuis, IV. pag. 333; Wetgeving op het N. ambt, pag. 71; Mabé, I. pag. 97; v. d. Honert, I. pag. 175; v. d. Gronden, pag. 58, 59.

geval de reden niet behoeft genoemd te worden. Wel is waar zijn de uitdrukkingen onzer wet: *niet kunnen* en *verhinderd worden* niet zoo karakteristiek als de fransche woorden: *ne savoir* en *ne pouvoir*, in artikel 14 der wet van Ventôse voorkomende; wel is waar zijn de laatstgenoemde woorden beter dan de onze geschikt om den grens tusschen beiden scherp af te bakenen, maar het blijkt toch duidelijk, dat onze wetgever geene andre beteekenis aan die woorden heeft willen geven, dan de fransche wetgever aan de zijne 1). Mogt dus de vermelding der reden in geval van het *niet kunnen onderteekenen* niet schaden, geboden wordt zij niet 2). Dit gevoelen, dat ik bij bijna alle schrijvers aangetroffen heb, is in het Weekblad van het Regt No 1320 door T. H. R. verworpen, althans wat artikel 986 B. W. betreft. „Wanneer de erflater”, zoo vraagt die schrijver, „verklaart, dat hij niet kan schrijven, noch teekenen, zonder meer, wie zal dan durven besluiten, dat de erflater zulks heeft verklaard, omdat hij de schrijfkunst niet magtig is, of omdat hij door een of ander tijdelijk gebrek verhinderd wordt te teekenen?” In N° 1346 van hetzelfde Weekblad is door M. W. Z. op die vraag een antwoord gegeven, dat, hoewel ik er mij mede vereenig, mij echter onvoldoende voorkomt, omdat de vraag van T. H. R. er niet volledig door

1) Zie de Gelder, de kweekeling, II. pag. 116 No 207.

2) Zie van Uye Pieterse, pag. 240 Noot 2; Diephuis, IV. pag. 385; de Gelder, Handboek, I. pag. 185; de Gelder, de Kweek, II. 117 No 207; Wetgeving op het N. ambt, pag. 70, 71 Noot 3; Wet op het Notaris-ambt, Amsterdam, 1847, pag. 22; Loret, I. pag. 282; Marcadé, IV. pag. 24; Toullier, V. pag. 425; Duranton, IX. pag. 128.

beantwoord wordt. Ik wil daarom de beantwoording zelf beproeven. Al aanstonds moet ik opmerken, dat, al is het bezwaar van T. H. R. ook volkomen gegrond, dit nog geene reden voor ons kan zijn, om in de wet iets te lezen, wat er niet in te lezen is. Heeft de wetgever door slechte redactie als anderzins niet juist uitgedrukt, wat zijn wil is, dit is eene fout in de wet; doch wij zijn niet geroepen haar te verbeteren. Doch bovendien, de gestelde vraag kan, dunkt mij, niet het minste bezwaar opleveren, wanneer men artikel 986 B. W. naauwkeurig beschouwt. Wij lezen daar: „Indien de erfflater *verklaart*, dat hij *niet kan* onderteekenen, of indien hij daarin *verhinderd* wordt, moet ook die *verklaring* en de *oorzaak* der *verhinderung* in de acte worden vermeld”. De wet onderscheidt dus: *niet kunnen* en vordert dan *verklaring*, en *verhinderd* zijn en vordert dan *vermelding der oorzaak*. Hieruit volgt, dat de notaris, die de acte opmaakt, wel degelijk beide gevallen onderscheiden moet; maar, als hij dit doet, dan weet ook een ieder, die eenvoudig in eene acte leest, dat de comparant „*verklaarde niet te kunnen teekenen*,” zonder meer, dat hij niet kon teekenen, omdat *hij de schrijfkunst niet magtig was*.

Uit het hier betoogde is een tweede niet minder belangrijk gevolg te trekken: dat alleen eene *verklaring* van den erfflater gevorderd wordt voor het geval van het *niet kunnen* onderteekenen, terwijl het in geval van *verhinderung* voldoende is, dat de notaris het *feit* der *verhinderung* (ook *zonder verklaring* van den comparant) constateert, met opgave van redenen. Ditzelfde is in het algemeen van toepassing op artikel 30 W. N. A., waar dit, zoo mogelijk, nog duidelijker aangetoond wordt door

het woord *te*: „niet *te* kunnen teekenen” 1). Hoe er dus nog schrijvers 2) zijn kunnen, die niettegenstaande de duidelijke woorden der wet, voor *beide* gevallen eene *verklaring* van den comparant noodig achten, is mij een raadsel. Wel beveelt de fransche wet op het Notariaat artikel 14 even als artikel 973 Code civil, eene verklaring van den comparant, zoowel voor het geval van *ne savoir* als van *ne pouvoir*, maar dit betreft alleen hen, die aan de fransche wetgeving onderworpen zijn; onze wetgever heeft het tegenovergestelde gewild, althans schijnt het gewild te hebben, en dit is voor ons genoeg.

Wanneer de comparant nu in het geval verkeert, dat hij *niet kan* onderteekenen, wat moet hij dan verklaren?

De woorden der wet nagaande, zal ons het antwoord op deze vraag niet moeijelijk vallen. Immers artikel 986 B. W. zegt: „indien de erflater verklaart, dat hij niet kan *onderteekenen*”; artikel 30 W. N. A. zegt: „ten ware zij mogten verklaren hunnen *naam niet te kunnen teekenen*.” Het antwoord is dus, dat de comparant hoogstens volstaan kan met te verklaren, dat hij niet kan *teekenen* (artikel 979, 988 B. W.) of *onderteekenen*, doch dat hij liefst verklaren moet *zijn naam niet te kunnen teekenen*. Elke andere verklaring is mijns inziens niet geldig, en beantwoordt niet aan den door den wetgever gestelden eisch 3).

1) Zie Resolutie van Z. E. den Min. v. Fin. 21 Jan. 1843 No 674, Corresp. blad, II. pag. 23; Mabé, I. pag. 97; Vonnis Arr. Regtb. 's Hago, 29 October 1861, Weekblad No 2327.

2) Zie de Gelder, Handboek, I. pag. 184; Pliester, pag. 304. Loke, I. pag. 73; de Gelder, de kweekeling, II. pag. 118 No 207.

3) Zie de Gelder, Handboek, I. pag. 184; Idem, de kweekeling, II. 117 No 207; Schüller, Burgerlijk wetboek, ad art. 986; Loke, I. pag. 73.

Dat Prof. Diephuis 1) en de Heer Dyckmeester 2) van een ander gevoelen zijn, meen ik daaraan te moeten toeschrijven, dat die schrijvers niet genoeg op de woorden onzer wet glet, en te veel het oor geleend hebben aan hetgeen de frausche schrijvers dienaangaande leeren, die dit welligt te regt doen, aangezien noch artikel 973 C. C. noch artikel 14 der wet van Ventôse zoo bepaald als onze wet spreken.

Volgens de boven gegevene definitie heeft de vermelding door den notaris, zoowel in het geval van het *niet kunnen* als van het *verhinderd zijn*, dezelfde kracht als de onderteekening zelve. Hieruit ontstaan twee gewigtige gevolgen:

- 1°. dat, indien ook deze vermelding van den notaris ontbreekt, de acte volstrekt *nietig* is voor den comparant, te wiens opzigte de notaris de vermelding verzuimd heeft, omdat het door de wet gevorderd bewijs van den consensus ontbreekt 3).
- 2°. dat, zoodra de vermelding door den notaris gedaan is, die vermelding voor onderteekening geldt, met dien gevolge dat, zoolang de acte niet van valscheid beticht wordt, er geen bewijs tegen haar mag toegelaten worden; met andere woorden, dat naar de waarheid van de verklaring van den comparant of naar de echtheid der reden van verhindering geen onderzoek kan worden ingesteld.

Wat dit laatste gevolg betreft, vind ik eene menigte

1) IV. pag. 384.

2) pag. 44.

3) Zie Mabé, I. pag. 97.

schrijvers 1), die van een tegenovergesteld gevoelen zijn, althans wat de testamenten aangaat, en die beweren, dat, zoo het later bewezen wordt, dat de verklaring des testateurs van niet te kunnen teekenen of verhinderd te zijn, valsch was, daaruit ten duidelijkste voortvloeit, dat hij geen ernstigen wil heeft gehad met zijn testament, en veeleer door zijne valsche verklaring alle kracht aan zulk een testament heeft willen ontzeggen, en dat dus, als de valschheid der verklaring bewezen is, het testament nietig moet zijn. Wat de fransche schrijvers betreft, die ik geraadpleegd heb, is er behalve Loret 2) niet een, die niet op gemelden grond de nietigheid van het testament beweert.

Ook bij ons zijn er velen van die meening 3). Ik houd die toch voor onjuist. Wat toch vordert de wetgever? Bekrachtiging van den inhoud der acte door de comparanten. Hoe wil de wetgever, dat die bekrachtiging geschiede? Door onderteekening, of anders door eene in de acte op te nemen verklaring van comparanten, dat zij niet kunnen teekenen, of door eene vermelding van den notaris zelve der redenen, die de comparanten verhinderd hebben te teekenen, onverschillig of de compa-

1) Zie Marcadé, IV. 20; Duranton, IX. 431; Grenier, II. 160; Zachariae, III. 51; Paillet, ad art. 973, C. C. noot a, 7. 13; Troplong, III. 502; v. d. Gronden, pag. 59; de Gelder, Handboek, I. 185; de Gelder, de Kweekling, II. 119, No. 208; Loke, I. pag. 73; v. d. Honert, I. pag. 175.

2) I. pag. 281.

3) Zie echter Diephuis, IV. No. 929; Vonnis Regtb. Amsterdam, 1 April 1862, Weekblad No 2371; Wetgeving op het Not. ambt, pag. 70; Mabé, I. pag. 97; v. Uyc Pietersc, pag. 17 Noot (3) 3.

ranten zelven die redenen hebben opgegeven, dan wel of de notaris die uit zich zelf heeft vermeld. In het laatste geval kan er natuurlijk van eene valsche verklaring geen sprake zijn. Staan wij dus alleen bij de drie eerste gevallen stil. Wat dus, om met de onderteekening te beginnen, indien de comparant onderteekent, niet met het doel om den inhoud der acte te bekrachtigen, maar met een ander doel: zal dan daarom — zoo de onderteekening maar niet het gevolg is geweest van *dwang*, *bedrog* of *arglist* (art. 940, 1457 sqq. B. W.) — de acte minder krachtig zijn?

Dit is, zoover ik weet, nog door niemand beweerd; en te regt. Een ieder toch wordt verondersteld de wet van het land, waarin hij leeft, te kennen 1); die wet nu beveelt, authentieke acten te bekrachtigen door de onderteekening der comparanten; zij veronderstelt dus, dat die comparanten weten, dat hunne onderteekening de acte bekrachtigt; en hiernit volgt noodwendig dat, al zou ook later kunnen blijken, dat de bedoeling der comparanten niet geweest is om te bekrachtigen, de wet het bewijs daarvan niet toelaat, en de acte dus in elk geval door de onderteekening bekrachtigd en volkomen geldig is.

Voor zoover dus de eigenlijke onderteekening betreft, is er geen tegenbewijs aangaande de bedoeling der comparanten mogelijk.

Uit het vroeger besprokene is ons gebleken, dat de vermeldingen van den notaris, ten gevolge van de verklaringen der comparanten in de acte gedaan, wat hare

1) Zie de Pinto, Handleiding tot het Burgerlijk wetboek, II. pag. 15.

kracht betreft, volkomen gelijk staan met de onderteeke-
ning. Volgt hieruit dan niet noodwendig, dat ook tegen
die verklaringen geen bewijs kan worden toegelaten?
Doch ten overvloede eene andere opmerking: wat geschiedt
er, indien een comparant, die niet teekenen kan, hetzij
dan eene ware, hetzij eene valsche verklaring daarvan
bij den notaris aflegt? Geen der schrijvers verlangt, en
m. i. te regt, dat de notaris dan het bewijs van de echt-
heid dier verklaring vorderen moet; de wet schrijft dit
evenmin voor; wat volgt hieruit? Dat de verklaring,
zooals zij door den comparant is geschied, ook door den
notaris in de acte wordt medegedeeld, en dat deze ver-
volgens door den notaris en de getuigen geteekend wordt.
Zoo maakt dus die verklaring door hare opname in de
acte een deel van den inhoud daarvan uit, en volgens
artikel 1907 B. W. levert eene authentieke acte tusschen
partijen en derzelve erfgenamen of regtverkrijgenden een
volledig bewijs op van hetgeen daarin vermeld staat.
Het bewijs tegen de verklaring van den comparant,
door den notaris in de acte vermeld, is dus niet toege-
laten. De Heer Loke 1) wil, hoewel in den regel voor
notariële acten het bewijs dat de verklaring der com-
paranten valsch is niet toelatende, eene uitzondering
maken voor de testamenten bij openbare acten. Wat den
schrijver daartoe regt geeft, is mij onbekend; de wet
toch, die den regel heeft voorgeschreven, heeft bedoelde
uitzondering nergens gemaakt, en buiten de wet staat
het ons niet vrij, van den regel af te wijken.

Wel is waar schijnt het argument, dat de Heer Loke

1) I. pag. 73.

en zijne aanhangors ter staving hunner meening aanvoeren, bij den eersten blik gegrond. „De orflater”, zoo redeneren zij, „die zich door een onwaarachtig voorgeven, aan eene onderteekening, dat is, aan eene, in den vorm bij de wet voorgeschreven, bekrachtiging heeft onttrokken, moet geacht worden, niet in ernst gedisponeerd te hebben”; de wet vordert eene verklaring der comparanten, maar eene valsche verklaring is geene verklaring, heeft dus niet de kracht van onderteekening; bovendien blijkt uit zulk eene verklaring, dat de comparant slechts den schijn op zich heeft willen nemen van zich tot het een of ander te verbinden, of iets als zijnen wil te verkondigen, om dengene, die hem daartoe gedwongen heeft, quasi zijnen zin te geven; dat dus bij het verlijden der acte zijn wil niet vrij is geweest. Maar ik antwoord, vooreerst wat de *reservatio mentalis*, de niet ernstige bedoeling der comparanten betreft, dat die mijns inziens onbewijsbaar is, zooals dan ook in het aangehaalde vonnis van de regtbank te Amsterdam is aangenomen. Aan den mensch toch is het niet gegeven in het binnenste van zijnen naaste te lezen, en daaruit diens ware bedoeling op te maken; en wanneer dus iemand zijne meening niet uitdrukkelijk te kennen heeft gegeven, dan zullen wij wel gissingen kunnen maken, maar onmogelijk met zekerheid kunnen verklaren, welke zijne bedoeling geweest is.

Wat voorts de bewering betreft dat eene valsche verklaring geene verklaring is, dit moge op zich zelf beschouwd juist zijn, hier gaat deze redenering niet op. De wet toch vordert slechts eene *verklaring* (onverschillig of die al of niet waar zij) door den comparant af te leggen; is zij waar, dan blijft zij dit ontegenzeggelijk door

de opname daarvan in de authentieke acte; is zij valsch, dan wordt zij door die opname als echt beschouwd. Wat eindelijk aangaat de aanmerking, dat uit zulk eene valsche verklaring dwang en dus gebrek aan vrijen wil zou blijken, geloof ik te moeten antwoorden, dat, wanneer de reden der valsche verklaring niet bekend is, men evenmin weten kan, of deze bestaat ten gevolge van dwang, dwaling, dan wel van iets anders; en dat, zoolang men het tegendeel niet bewijzen kan, de comparant vermoed wordt met vrijen wil gehandeld te hebben.

Zooals wij boven zagen, kent artikel 30 W. N. A., even als artikel 1906 B. W., aan de acte, welke uit hoofde van onbevoegdheid of onbekwaamheid van den ambtenaar, of uit hoofde van een gebrek in den vorm, niet voor authentiek kan gehouden worden, kracht van onderhandsch geschrift toe, indien dezelve door partijen *ondertee-kend* is. Nu vind ik bij sommige fransche schrijvers 1) op artikel 1318 C. C., gelijkkluidend met ons artikel 1906 B. W., de vraag gesteld: geldt ditzelfde voor authentieke acten, in welke in plaats van *ondertee-keningen* der comparanten *verklaringen* wegens het niet kunnen teekenen of daarin verhinderd zijn voorkomen? Mij dunkt, dat het antwoord gemakkelijk genoeg, en wel in geheel tegenovergesteld zin aan dat der fransche schrijvers, kan gegeven worden. Wij zagen reeds boven, dat de vermeldingen door den notaris aangaande genoemde verklaringen der comparanten volkomen gelijke kracht hebben als de onderteekening zelve. Die exceptionele wijze van bekrachtiging is door den wetgever

1) Zie Marcadé, V. pag. 16; Toullier, VIII. pag. 201.

toegelaten voor hen, die anders geene authentieke acten zouden kunnen verlijden; wanneer men nu met gemelde schrijvers de uitdrukking: „indien dezelve door partijen ondertceekend is”, zoo streng opvat, dat onder dit woord alleen de eigenlijke onderteekening, maar niet de daarvoor in de plaats tredende vermelding door den notaris te begrijpen zou zijn, dan geloof ik, dat men de bedoeling des wetgevers miskent. Immers deze heeft de onderteekening en verklaring door den notaris bij de regelmatige authentieke acten gelijk gesteld; men heeft dus geen regt uit zijn stilzwijgen af te leiden, dat bij de onregelmatige authentieke acten van artikel 1906 B. W. en artikel 30 alinea 4 W. N. A. het tegendeel gelden zou.

Ten slotte nog deze opmerking: indien de notaris in eene acte eerst vermeldt, dat de comparant geteekend heeft, en deze daarna wegens een plotseling opgekomen beletsel niet teekenen kan, zoodat de notaris in diezelfde acte later van die verhindering en de reden daarvan melding moet maken, dan brengt dit incident m. i. geen nadeel toe aan de kracht der acte. Immers is na die laatste vermelding de eerste alleen overbodig geworden, en *abundantia non nocent* 1).

1) Zie Duranton, IX. pag. 129; Zachariae, III. pag. 51; Paillet, pag. 255 noot a, 2.

HOOFDSTUK IV.

Over hetgeen de notaris, in geval van het ontbreken der onderteekening door comparanten, in de acte te vermelden heeft, voor zooveel betreft de acten, die handelingen inhouden.

Met betrekking tot de acten, die overeenkomsten en beschikkingen inhouden, hebben wij gezien :

- 1° dat zij in geval van het ontbreken van eene of meer der onderteekeningen van de comparanten of van eene of meer der daarvoor in de plaats tredende vermeldingen door den notaris, althans wat de comparanten betreft, die niet getcekend hebben, of aangaande welke de notaris de bedoelde vermelding verzuimd heeft, geheel nietig zijn.
- 2° dat de bedoelde vermeldingen van den notaris alleen dan met de eigenlijke onderteekening gelijk gesteld worden, indien zij bevatten de verklaringen der comparanten van *niet te kunnen teekenen* of de verklaring van den Notaris, dat zij daarin *verhindert* zijn.

Uit dit laatste volgt, dat in de acten wegens overeenkomsten of beschikkingen, de vermelding door den notaris, dat de comparant *geweigerd* heeft te teekenen, of zich bij het sluiten der acte *verwijderd* heeft *zonder te teekenen* volstrekt niet met de onderteekening gelijk staat. Dit is dan ook mijns inziens zeer juist; immers in deze beide gevallen ontbreekt de door de wet zoo stellig gevorderde bekrachtiging der acte door de comparan-

ten. In geval toch van *weigering* is het zeker, dat de comparant niet wil bekrachtigen, dat dus de acte ten zijnen opzichte *nietig* moet zijn; en ingeval van *verwijdering zonder teekening* is het minstens twijfelachtig, of de comparant de acte wil bekrachtigen, en kan men dus, zoolang men zijnen wil dienaangaande niet heeft leeren kennen, hetzij dan door zijne onderteekening, hetzij door eene mondelinge bekrachtiging in de gevallen, waar die kan worden toegelaten, die acte noch ten voor- noch ten nadeele van hem comparant doen werken; zoodat ook dan voor dezen de acte nietig moet zijn, althans tot dat de bekrachtiging, zoo die nog geoorloofd is, heeft plaats gehad. Houden wij nu deze beginselen in het oog bij de behandeling van de onderteekening en de daarvoor in de plaats tredende vermelding door den notaris bij de acten wegens *handelingen*. Het artikel, dat daarover spreekt, is artikel 31 W. N. A., luidende als volgt: „Bijaldien bij acten van boedelbeschrijving of processen-verbaal wegens handelingen of daadzaken op te maken, een of meer der verschijnende personen zijnen of hunnen naam weigeren te teekenen, of zich bij de sluiting der acte verwijderd hebben, zonder die te hebben geteekend, is het voldoende, dat van deze omstandigheid in de acte uitdrukkelijk melding worde gemaakt, enz.”

Eene eerste opmerking is, dat duidelijk uit het woord „bijaldien” blijkt, dat de wetgever ook hier liever de onderteekening wenscht; doch dat, al ontbreekt zij, de acte noch voor hen, die wel, noch voor hen, die niet geteekend hebben, hare kracht verliest, mits de notaris slechts vermeldt, waarom de comparant niet geteekend heeft, hetzij de reden zij, dat hij *weigerde*, hetzij dat hij

zich vóór de onderteekening *verwijderde*. En hieruit volgt wederom dat, hoewel artikel 31 W. N. A. alleen gewaagt van vermeldingen door den notaris, in geval van *weigering* of *verwijdering*, echter in de acten, in dat artikel genoemd, even goed als in die bedoeld bij artikel 30 W. N. A. en art. 986 B. W., de vermeldingen door den notaris voor de gevallen van het *niet kunnen* teekenen of daarin *verhinderd zijn* te pas komen, daar wij reeds meermalen zagen, dat laatstgemelde verklaringen door den notaris volkomen gelijke kracht hebben als de onderteekening zelve.

Resumeren wij het gezegde, dan blijkt ons alzoo, dat de wetgever ter bekrachtiging der acten, in artikel 31 genoemd, drie middelen heeft aan de hand gedaan, welke voor die acten volkomen gelijke kracht hebben, te weten:

- 1° de eigenlijke *onderteekening*,
- 2° de vermelding van den notaris, dat de comparant verklaard heeft *niet te kunnen* teekenen of daarin *verhinderd* is,
- 3° de vermelding van den notaris, dat de comparant *geweigerd* heeft te teekenen, of zich vóór de teekening *verwijderd* heeft.

Wat de beide eersten betreft geloof ik te kunnen verwijzen naar hetgeen ik daarover in de vorige hoofdstukken heb medegedeeld. Er blijft mij dus nog over om het derde en laatste middel, de vermelding in geval van *weigering* of *verwijdering*, te bespreken.

Zooals wij boven aanmerkten, zijn de beide eerste middelen van bekrachtiging uit de fransche wetgeving in de onze overgegaan; dit is niet het geval met het derde, dat, geheel vreemd aan de wet van 25 Ventôse an XI,

een product is van onze eigene wetgeving. In het eerste ontwerp kwam nog niets aangaande het thans door artikel 31 bepaalde voor. Daarop werden er aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal verschillende requesten ingediend, waarin o. a. ook bedenkingen gemaakt werden tegen het voorschrift van het tegenwoordig artikel 30, dat de onderteekening in alle gevallen vorderde. „De ondervinding”, zoo heette het o. a. in een request van eenige Alkmaarsche Notarissen, „leert, dat het in den regel althans eene volstrekte onmogelijkheid is, de processen-verbaal door de koopers en huurders te laten onderteekenen. Mogt men het nogthans verlangen, dan zou het met een verbod dezer handeling gelijk staan; ten opzichte derhalve van de hier bedoelde acten zou eene uitzondering niet alleen wenschelijk, maar zelfs van onvermijdelijke noodzakelijkheid zijn” 1). Hetzelfde beweerden eenige Rotterdamsche notarissen, die „het wenschelijk achtten, dat hier worde voorzien in het geval, dat eene der partijen uit kwaadwilligheid niet gelieft te teekenen” 2). En zoo verklaarden zich nog vele andere notarissen 3) tegen de onderteekening, in het eerste ontwerp zoo onbepaald voorgeschreven. Al deze aanmerkingen hadden ten gevolge, dat in het gewijzigd ontwerp als tweede alinea, volgende op al. 1 van ons tegenwoordig art. 30, de reeds boven geciteerde uitzondering gemaakt werd: „deze bepaling is echter niet toepasselijk op bieders en koopers van roerende goederen, welke terstond tegen be-

1) Zie v. d. Honert, II. pag. 217.

2) Ibidem, pag. 274.

3) Ibidem, pag. 306, 330.

taling worden afgeleverd" 1). Zeven leden der derde Afdeeling beweerden daarop, dat het noodzakelijk was, ook in het geval te voorzien, dat een der verschijnende personen *niet wilde* teekenen. Zij wilden daarom in het eerste lid achter de woorden *niet te kunnen* nog bijvoegen: *of niet te willen*. De vierde Afdeeling verklaarde, dat de geheele tweede alinea onnoodig, ja zelfs gevaarlijk was. Een der leden van de vijfde Afdeeling oordeelde, dat aan den notaris ook bij de wet de bevoegdheid kon en behoorde te worden verleend, om, indien een der partijen, welke tot het bedrijf, in de acte vermeld, hebben medegewerkt, ten slotte *weigert* te teekenen, of zich *verwijdert*, met het opmaken van de acte voort te gaan, behoudens de vermelding van de bedoelde weigering of verwijdering 2).

Ten gevolge van al deze opmerkingen, gevoegd bij die van eenige notarissen 3) op gemelde al. 2 van art. 31 van het gewijzigd ontwerp, werd deze in ons tegenwoordig art. 30 niet opgenomen, en daarvoor in de plaats gesteld ons art. 31, aangaande hetwelk in de nadere Memorie van beantwoording gezegd werd: „Men vertrouwt, dat door de invoeging van het nieuwe art. 31 zal zijn vervallen de in sommige Afdeelingen gemaakte bedenking, wat er zou moeten gebeuren, indien een of meer der verschijnende personen weigerden eene acte te onderteekenen" 4).

1) Zie v. d. Honert, I. pag. 388.

2) Ibidem, pag. 389, 390.

3) v. d. Honert, II. pag. 444, 450.

4) Ibidem, I. pag. 391.

En nu, tot de behandeling van het artikel zelf overgaande, is mijne eerste vraag: wat beteekenen de daarin voorkomende woorden: „is het voldoende, dat enz.“? Ik geloof niet anders dan dat, wanneer de notaris in de acten, genoemd in art. 31, vermeld heeft, dat de comparant geweigerd heeft te teekenen, of zich zonder te teekenen verwijderd heeft, die vermelding door den notaris, even als die van art. 30 in het geval van niet kunnen teekenen of daarin verhinderd worden, volkomen geldt voor onderteekening; met andere woorden, dat de acte ook voor den niet geteekend hebbenden comparant in alle opzigten verbindend is.

Dat dit werkelijk de beteekenis der aangehaalde woorden zijn moet, blijkt bij eenig nadenken te stond. Art. 30 en 31 toch handelen over de bekrachtiging van notariële acten door comparanten, over het verbindend worden der acte voor comparanten. Nu geeft art. 30 twee middelen voor deze bekrachtiging aan de hand; deze zijn de regel. Maar daar voor sommige acten de strenge toepassing van dien regel moeijelijkheden zou kunnen baren, zegt de wetgever in art. 31, dat het voldoende zijn zal, als door den notaris vermeld is, dat de comparant geweigerd of zich verwijderd heeft. En waarop doelt nu die uitdrukking: „is het voldoende“? Bedoelt de wetgever daarmede: voldoende voor de *authenticiteit der acte*? Neen; immers wij zagen vroeger, dat, indien volgens art. 30 de acte niet onderteekend of de vermelding van den notaris niet in de plaats daarvan getreden is, zij niet alleen geene authentieke, maar in het geheel geene kracht tegenover den niet geteekend hebbenden comparant bezit; dat dus art. 30 de onderteekening of de vermelding van den

notaris niet voorschrijft, om de acte authentiek te maken, maar om haar te *bekrachten*; daarop doelt dus ook de uitdrukking: „is het voldoende”; zij beduidt dus niets anders dan: is het voldoende *ter bekrachtiging der acte* 1).

Eenige schrijvers 2) beantwoorden deze vraag in geheel verschillenden zin, ik geloof alleen, ten gevolge eener verkeerde uitlegging van de woorden: „processen-verbaal wegens handelingen of daadzaken”, waarop ik straks zal terugkomen. Immers zoodra men onder die processen-verbaal ook die wegens *overeenkomsten* wil rangschikken, zoo als die schrijvers doen, moet het antwoord anders uitvallen. De Heer Loke zegt ter bestrijding van het door mij aangenomen gevoelen: „zelfs bij eene gewone boedelbeschrijving, waar de weigering b. v. gegrond kan zijn op het beweren, dat er goederen zijn verduisterd, of dat zekere opgegeven voorwerpen niet tot den te beschrijven boedel behooren, zou zulk een systema met alle regtsbeginselen in strijd zijn”; doch als die redenering juist is, waartoe moet dan artikel 682 W. B. Bv. dienen, dat juist voor die gevallen eene provisionele beslissing in kort geding aan den president der regtbank opdraagt? Anderen beroepen zich op het door den Minister van Justitie gezegde bij het beantwoorden der vraag: „moet door de woorden *is het voldoende* worden verstaan, dat de acte kracht en volledig bewijs zal leveren voor of tegen hem, die niet teekent”. De Minister zeide toen

1) Zie Pliester, pag. 305, 306.

2) Zie de Gelder, de Kweekeling, II. 120, No 209; Loke, I. pag. 76; Wetgeving op het Notaris-ambt, pag. 74, Noot 3.

dat het bepaalde bij het vermelde artikel kennelijk alleen den notaris betreft, ten einde dezen te ontheffen van de verantwoordelijkheid, die anders ten gevolge der bepalingen van artikel 30 en 73 der wet op hem zou kunnen rusten. Mijns inziens is dit antwoord, hoewel op zich zelf juist, volstrekt niet afdoende ter beslissing der gedane vraag; immers blijkt daaruit niets anders, dan dat art. 31 in de wet opgenomen is, om een voorschrift te meer voor de notarissen (hetzij dan om hunne verantwoordelijkheid te verzwaren, hetzij om die te verminderen) te geven; doch zal dit niet van de geheele wetgeving op het Notarisambt, die niets anders dan voorschriften voor de notarissen inhoudt, moeten gezegd worden? Naar mijn oordeel heeft de Minister bij zijn antwoord de bewuste vraag geheel in het midden gelaten. Doch ik vind op dezelfde vraag nog een ander antwoord door den Minister gegeven: „Als mijne persoonlijke meening wil ik gaarne aan den geachten spreker te kennen geven, dat het de bedoeling des wetgevers is, dat het proces-verbaal niet verbindend is voor hem, die *geweigerd* heeft te teekenen, maar wel verbindend voor dengene, die niet heeft kunnen teekenen” 1). Ik houd dit persoonlijk gevoelen des Ministers voor onjuist. Mijns inziens heeft de wetgever eene geheel andere bedoeling gehad. Immers boven zagen wij, dat de wet drie middelen aan de hand doet ter bekrachtiging der notariële acten, bedoeld in artikel 31, dat de wetgever aan de drie genoemde middelen gelijke kracht toekent, om de acte voor den comparant verbindend te maken; en nu

1) Zie v. d. Honert, II. pag. 523.

is juist een dier' middelen de vermelding door den notaris, dat de comparant *geweigerd* heeft te teekenen. Ook in geval van *weigering* is derhalve de acte voor den comparant van kracht.

Nu wij gezien hebben welke kracht de wetgever aan de vermelding door den notaris in geval van weigering of verwijdering heeft toegekend, is het noodzakelijk in de tweede plaats te onderzoeken, welke acten in artikel 31 bedoeld zijn met de woorden: „acten van boedelbeschrijving of processen-verbaal wegens handelingen of daadzaken op te maken.”

Aangaande de *acten van boedelbeschrijving* bestaat niet de minste twijfel; zij zijn de acten, waarover gehandeld wordt in artikel 678 sqq. W. B. Rv.

Doch wat is hier te verstaan onder de uitdrukking: „processen-verbaal wegens *handelingen* of *daadzaken*”? Wat is ten eerste een proces-verbaal in den zin der wet? Ik geloof met Loret 1) hier te moeten aannemen, dat: „un procès-verbal est la narration authentique d'un fait, qui est attesté par un officier, auquel la loi a donné caractère à ce sujet”. Doch onder deze definitie vallen zoowel de acten in artikel 30 en 31 W. N. A. als die in artikel 986 B. W. genoemd.

Moesten wij aannemen, dat de wetgever hier in artikel 31 aan geene bepaalde soort van processen-verbaal gedacht heeft, dan zou hieruit volgen, dat, daar volgens artikel 30 W. N. A. en artikel 986 B. W. de acten wegens overeenkomsten en beschikkingen steeds door comparanten geteekend, of door de daarvoor in de plaats

1) II. pag. 519.

tredende vermelding van den notaris bekrachtigd moesten worden, (terwijl artikel 31 aan die acten, ook zonder onderteekening of zonder de vermelding van artikel 30, volkomen kracht toekent), de wetgever door de uitzondering van artikel 31 den regel van artikel 30 volkomen vernietigd heeft. Daar dit niet aan te nemen is, en bovendien uit de geschiedenis en de woorden van het artikel voldoende blijkt, dat de wetgever aan eene bepaalde soort van processen-verbaal gedacht heeft, moeten wij eene andere verklaring zoeken. Raadplegen wij dan nogmaals: 1° de *geschiedenis* van het artikel. Reeds vroeger is ons gebleken, dat de notarissen in hunne requesten op het eerste ontwerp der wet van 1842 algemeen het verlangen uitten, dat, wat betreft het gebod van alinea 1 van ons tegenwoordig artikel 30, eene uitzondering mogt gemaakt worden voor de processen-verbaal bij openbare verkooping van onroerende en roerende goederen, meubelen, veldvruchten, bij openbare verhueringen, voor boedelbeschrijvingen, voor wissel-protesten enz., zoowel in het geval dat de comparanten weigeren te teekenen, als dat zij zich verwijderen zonder te teekenen. Daarop werd het eerste ontwerp gewijzigd, en wel zoo, dat de regel in artikel 30 alinea 1 gesteld, behouden bleef, echter met bijvoeging der reeds bovengemelde in alinea 2 gemaakte uitzondering voor *bieders* en *koopers* van *roerende* goederen, welke terstond tegen betaling worden afgeleverd. Alleen dus voor den openbaren verkoop van roerende goederen, en dan nog wel van eene bepaalde soort, werd eene uitzondering op ons tegenwoordig artikel 30 gemaakt, waaruit volgt, dat de wetgever, aan wien toen bij het wijzigen van het ontwerp

al de bovengemelde requesten bekend waren, en die alleen de bedenking aangaande den openbaren verkoop van roerende goederen heeft gebillijkt, daardoor juist de overige bedenkingen verworpen heeft. Bij de beraadslaging over dit gewijzigd ontwerp waren, zooals wij boven zagen, eenige leden der derde Afdeeling van gevoelen, dat het noodzakelijk was, ook in het geval te voorzien, dat een der verschijnende personen *niet wil* teekenen. Zij verlangden in het eerste lid (gelijkluidend aan het eerste lid van ons artikel 30) achter de woorden *niet te kunnen* nog te lezen: *of niet te willen*. Hetzelfde nagenoeg wilde ook een der leden van de vijfde Afdeeling, die dit ook op het geval van *verwijdering* wenschte toegepast te hebben. Bij de nieuwe redactie van het artikel werd de bovenaangehaalde alinea 2 weder weggelaten, en het artikel vastgesteld, zoo als het thans luidt, zoodat aan het verlangen van de leden der derde en vijfde Afdeeling, om het geval van weigering en verwijdering in alinea 1 van artikel 30 te plaatsen, geen gehoor is gegeven. Intusschen achtte de wetgever het toch noodig om voor sommige acten aan de bedenking der Notarissen en Afdeelingen te gemoot te komen, en van daar dat artikel 31 in de wet van 1842 werd opgenomen. Het blijkt dus, dat de wetgever de bepaling van ons artikel 31 aangaande verwijdering en weigering *niet* op artikel 30 toepasselijk heeft willen verklaren, en daar de bepaling van artikel 30 W. N. A. volkomen gelijk is aan die van artikel 986 B. W., zoo komen wij tot het resultaat, dat op acten wegens overeenkomsten of beschikkingen de bepaling van artikel 31 aangaande weigering of verwijdering niet mag worden toegepast.

2° Ook uit de *woorden* van het artikel zelf blijkt duidelijk, dat de wetgever aan eene bepaalde soort van processen-verbaal gedacht heeft. Waartoe toch dienen de woorden: „wegens handelingen of daadzaken”, wanneer de bedoeling niet was te specialiseren maar te generaliseren? waarom dan niet eenvoudig gezegd: „processen-verbaal”, zonder meer? Bovendien lezen wij in de vaderen Memorie van beantwoording: „Deze bepaling is echter *beperkt tot de acten, daurbij bepaaldelijk opgenoemd*, vermits eene algemeene toepassing van dit voorschrift tot alle acten, zonder onderscheid, tot de onberekenbaarste gevolgen aanleiding zoude kunnen geven, en voorzeker niet zal zijn bedoeld door die leden der Staten-Generaal, welke de vraag hebben voorgesteld”. Bij al deze argumenten zij het mij veroorloofd nog een, uit de wet zelve geput, aan te voeren, tot staving van het hier door mij beweerde. Wij lezen in art. 43 al. 3 W. N. A.: „Uittreksels of gedeelten van acten mogen niet als grossen worden uitgegeven, met uitzondering nothans van *boedelscheidingen* en van *processen-verbaal van openbare verkooping, verhuring, verpachtingen en aanbestedingen*, waarvan het geoorloofd is voor iedere afzonderlijke *toedeeling, koop, huur, pacht of aanneming*, of voor al de door een en denzelfden persoon of personen gezamenlijk gedane *koopen, huren, pachten of aannemingen* een uittreksel als grosse uit te geven, voor zooverre die personen het proces-verbaal mede *geteekend*, of, *bij verhindering, verklaard hebben door daarin opgenoemde beletselen niet te hebben kunnen teekenen*”. Al de hier genoemde acten zijn acten of *processen-verbaal wegens overeenkomsten*, en het blijkt dus uit art. 43,

dat, wil een comparant bij eene dergelijke acte een uit-treksel of gedeelte daarvan als grosse vorderen en bezigen, dit alleen toegelaten is, indien hij aan de vereischten van art. 43, eensluitend met art. 30, voldaan heeft. Zij, die dit niet gedaan hebben, kunnen dus ook niet uit de acte noch ten voor- noch ten nadeele ageren; voor hen is de acte nietig en daarop de uitzondering van art. 31 niet toepasselijk. De slotsom is dus, dat de wet in art. 31 wel degelijk eene bepaalde soort van proces-sen-verbaal heeft op het oog gehad. Er blijft mij nu nog over te antwoorden op de vraag: welke bepaalde soort van processen-verbaal heeft de wetgever hier waarschijnlijk bedoeld? Mijns inziens die, waarbij niet zoozeer de par-tijen zelven, als wel de notaris in hun naam als handelend persoon optreedt, met andere woorden, die, waarbij het al of niet toestemmen van een' of meer der comparanten niets tot de geldigheid der acte afdoet: waarin de nota-ris slechts gehouden is de handelingen of daadzaken, d. i. de op zich zelf onverbindende gezegden en verklaringen van comparanten of elk ander op zich zelf staand feit, dat tot het proces-verbaal betrekking heeft, op te teekenen, met dat gevolg, dat door die enkele opteekening, wanneer overigens alle verdere formaliteiten zijn in acht genomen, de acte volkomen authentieke kracht heeft, en al de betrok-ken comparanten verbindt. Kortom, ik geloof dat hier die processen-verbaal bedoeld zijn, welke slechts strekken om feiten te constateren, zonder eenige overcenkomst of per-sonlijke verbindtenis te bevatten.

Vele schrijvers 1) zijn van een ander gevoelen. Ande-

1) Zie Wetgeving op het Notaris-ambt, pag. 73, Noot 1; Mabé, I. pag. 101, c; Loke, I. pag. 75, 76, 77.

ren schijnen, hoewel zij de hierboven verdedigde meening in principe aannemen, toch soms nog te aarzelen, en in het onzekere te verkeeren. Om b. v. te blijven bij den schrijver, die, naar mijn best weten, de zaak het laatst behandeld heeft, den Heer de Gelder: deze zegt in zijn meermalen aangehaald werk: de Kweekeling bij het Notarisambt, deel II pag. 120 alinea 4: „zoo als men ontwaart, wijzigt de aangehaalde wetsbepaling niets in de verbindende kracht der acte. *Geheel de acte*, in het onderhavige geval, *bewijst*, hebben de andere partijen geteekend, *alleen het gebeurde*, doch kan als geen schriftelijk bewijs der overeenkomst gelden, verbindt de verschenen personen niet onderling”; en laat dan op dezelfde bladzijde alinea 5 volgen: „De wet spreekt in artikel 31 van boedelbeschrijvingen en processen-verbaal wegens handelingen of daadzaken, alzoo uitsluitend van acten, die geene overeenkomsten of verbindtenissen bevatten; niet dus van acten, die men, zooals van openbare verkooppingen, gewoon is mede processen-verbaal te noemen. Op de laatste soort van acten of liever op alle andere dan in artikel 31 genoemde acten, is bij gemis van ondertekening ten gevolge van weigering, het bepaalde op artikel 30 van toepassing.” Sub alinea 4 schijnt dus de Heer de Gelder onder de processen-verbaal van artikel 31 ook die wegens overeenkomsten of persoonlijke verbindtenissen te schikken, terwijl hij sub alinea 5 uitdrukkelijk het tegendeel bewoert. Maar genceg hierover; gaan wij thans tot de beantwoording van eene andere vraag over: Is iemand, die zich op eene openbare veiling van roerend goed als kooper of borg gesteld heeft, verbonden, indien hij het proces-verbaal dier veiling, door den notaris in

den wettelijken vorm opgemaakt, niet heeft geteekend, en er geene melding van het ontbreken zijner onderteekening in het proces-verbaal gemaakt is? Uit het hierboven gezegde is gebleken, dat de acten wegens overeenkomsten en beschikkingen, willen zij voor alle comparanten verbindend zijn, ook door alle volgens artikel 30 W. N. A. geteekend moeten worden, tenzij de notaris de vermelding, door hetzelfde artikel bij gebreke der onderteekening toegelaten, gedaan heeft. Hieruit zou dus volgen, dat dit evenzeer gelden moet van een proces-verbaal van eene openbare veiling van roerend goed, daar toch koop en verkoop van roerend zoowel als van onroerend goed eene overeenkomst is. Intusschen geloof ik juist, wat den openbaren verkoop van *roerend* goed betreft, eene uitzondering op den gestelden regel te moeten maken, en wel op dezen grond: artikel 81 der wet op het Notarisambt zegt duidlijk: „De wet van den 22sten Pluviôse jaar VII en al de daarmede in verband staande veranderingen blijven in stand.” Die wet van 22 Pluviôse jaar VII heeft tot opschrift: 1) „Loi, qui prescrit les formalités pour les ventes d'objets mobiliers.” Volgens den wil van onzen wetgever moeten wij ons dus, wat den vorm dier processen-verbaal betreft, nog houden aan de bepalingen van de gemelde fransche wet, die in art. 5 alinea 3 slechts gebiedt: „Chaque séance sera close et signée par l'officier public et deux témoins domiciliés;” dus niet *par les parties*, zooals artikel 14 en 68 der wet van 25 Ventôse an XI voorschrijft. Daaruit volgt dus, dat processen-verbaal van openbare veilingen van roe-

1) Zie Fortuijn, Verzameling van wetten, enz. II. pag. 2 sqq.

rend goed, al zijn zij niet door den kooper of borg geteekend, toch volkomen bewijs opleveren aangaande hetgeen er in vermeld staat, althans wanneer wij mogen aannemen, dat een dergelijk proces-verbaal eene authentieke acte is (artikel 1907 B. W.). En daaromtrent kan, dunkt mij, geen twijfel bestaan; immers artikel 1 der wet van Pluviôse an VII schrijft duidelijk voor, dat de roerende goederen: „ne pourront être vendus publiquement et par enchères, qu'en présence et par le ministère d'*officiers publics*, ayant qualité pour y procéder." Als nu die openbare ambtenaar een notaris is, en deze geheel in den vorm, door artikel 81 W. N. A. en artikel 5 der wet van Pluviôse voorgeschreven, het proces-verbaal opmaakt, moet men dan niet toestemmen, dat dit proces-verbaal is eene acte, in den wettelijken vorm verleden door een openbaar ambtenaar, die daartoe bevoegd is ter plaatse alwaar zulks is geschied, of met andere woorden eene authentieke acte, volgens art. 1905 B. W.? En wanneer men nu tegenwerpt, dat dit hier niets ter zake doet, daar art. 30 W. N. A. volgens het boven besprokene de formaliteiten voor *alle* notariële acten wegens overeenkomsten voorschrijft, dan geloof ik niet beter te kunnen antwoorden dan met het spreekwoord, dat er geen regel zonder uitzondering is. De wetgever, die eerst art. 30 W. N. A. gesteld heeft, heeft bij art. 81 dierzelfde wet zoowel gemeld art. 30 als art. 5 der wet van Pluviôse voor zich gehad; had hij ook voor de processen-verbaal van veiligen van roerend goed de teekening van alle comparanten volgens art. 30 gewild, dan zou hij het zeker uitdrukkelijk bevolen hebben. Nu hij dit niet gedaan heeft, kan er mijns inziens geen twijfel zijn, of gemeld proces-

verbaal, volgens de fransche wet opgemaakt, is volkomen van kracht en verbindend voor alle comparanten. Nog wil ik een ander bezwaar, dat mij welligt ter bestrijding mijner meening zou kunnen worden tegengeworpen, trachten op te heffen, vóór ik verder ga. Reeds meermalen zeide ik, dat in het gewijzigd ontwerp van onze tegenwoordige wet op het Notarisambt, naast den regel van ons art. 30 al. 1, in de volgende alinea eene uitzondering was gemaakt voor bidders of koopers van *roerende* goederen, welke terstond tegen betaling worden afgeleverd; waaruit men dus, daar ons tegenwoordig art. 30 die uitzondering niet heeft overgenomen, oppervlakkig beschouwd, zou kunnen besluiten, dat, nu die uitzondering opgeheven is, de regel van art. 30 ook voor de processen-verbaal in kwestie gelden moet. Intusschen kan die redenering niet opgaan, wanneer men bedenkt, wat tot de latere weglating der gemelde alinea aanleiding heeft gegeven. Al de aanmerkingen, zoowel in de Afdeelingen als door de Notarissen tegen die alinea gemaakt, kwamen niet daaruit voort, dat men er bezwaar in vond, om de acte, in deze alinea bedoeld, in geval van ontbreken der onderteekening van comparanten of van de daarvoor in de plaats tredende vermelding door den notaris, toch hare kracht te laten behouden, maar eenvoudig hieruit, dat men de redactie der alinea afkeurde, omdat zij tot moeilijkheden aanleiding konde geven. Hoewel dus de alinea geschrapt werd, zag men toch algemeen in, dat hetgeen zij bedoelde 1) noodzakelijk in de wet moest worden opgenomen, en daar de wetgever nu toch eenmaal voor de

1) Zie v. d. Honert, t. a. p.

overige formaliteiten van den openbaren verkoop van roerend goed naar de fransche wet verwijst, en in die wet volkomen hetzelfde, wat de weggelaten alinea voorschreef, bepaald wordt, zoo mogen wij veilig aannemen, dat processen-verbaal van veilingen van roerend goed, wettig opgemaakt, doch niet geteekend door comparanten, desniettemin voor deze volkomen verbindend zijn 1).

Een vonnis der Arrondissements-Regtbank te Nijmegen van 13 October 1843 besliste, „dat een proces-verbaal van verkoop van gereede goederen, volgens de bepalingen van art. 5 der wet van 22 Pluviôse an VII, door eenen notaris opgemaakt, ten aanzien eener daarbij aangegane *borgstelling*, geene kracht van bewijs als authentieke acte in regten bezit, indien die borgstelling niet voldoet aan de voorschriften der wet op het Notarisambt” 2).

Ik kan deze beslissing niet juist noemen. Want volgens hetgeen wij boven zagen is het proces-verbaal van verkoop van gereede goederen, krachtens art. 5 der wet van Pluviôse opgemaakt, eene authentieke acte, die een volledig bewijs oplevert aangaande al hetgeen daarin vermeld staat. Men kan daartegen aanvoeren, dat wanneer onze wet van authentieke acte spreekt, zij eene meer volledige bedoelt dan die van art. 5 der wet van Pluviôse, het-

1) Zie Vonnis der Regtbank te Middelburg, 25 September 1844, Weekblad No 542; Regtsgeleerd bijblad, VII. pag. 533—535; v. d. Honert, Verzameling van arresten, B. R. VII. pag. 179—198; Vonnis der Regtbank te Middelburg, 19 Februarij 1845, Regtsgeleerd bijblad, VII. pag. 535—540; Themis, VII. 186 sqq; v. Uye Pieterse, pag. 21, Noot 1.

2) Zie Regtsgeleerd bijblad, VI. pag. 181 sqq.

geen ik volkomen moet beamen, doch ik vind aangaande borgstelling niets anders bepaald, dan dat zij *uitdrukkelijk* moet worden aangegaan (art. 1861 B. W.), en niet, zoo als art. 1719 B. W. voor schenkingen voorschrijft, dat zij bij *notariële acte* moeten geschieden. De wet vordert dus voor borgtogt geene authentieke acte; zij kan door elke andere acte, en a fortiori door eene, al zij het dan minder volledige, authentieke bewezen worden. Bovendien vind ik nergens in de wet van Pluviôse bepaald, dat het proces-verbaal alleen de overeenkomst van koop en verkoop mag bevatten, en geloof ik dus te moeten aannemen, dat in dat proces-verbaal alles mag opgeteekend worden, wat naar aanleiding van en in verband met den openbaren verkoop heeft plaats gegrepen, en dat dus de borgtogt, aangegaan wegens den koop en verkoop, en waarvan in het proces-verbaal melding is gemaakt, volkomen van kracht is, onverschillig of de borg al dan niet geteekend heeft. Wel is waar strijdt dit met hetgeen ik vroeger in het algemeen aangaande de notariële acten, die overeenkomsten of beschikkingen inhouden, heb medegedeeld; doch deze strijd is, dunkt mij, onvermijdelijk, zoolang de wet zelve toelaat, dat het proces-verbaal van koop en verkoop van gereede goederen, tegen den regel door art. 30 W. N. A. gegeven, ook zonder ondertoekening der comparanten volkomen van kracht is. Mijs inziens is de oorzaak van de minder juiste beslissing, in deze zaak door de regtbank te Nijmegen genomen, daarin te vinden, dat zij niet genoeg gelet heeft op het doel, dat men zich gewoonlijk met het opteekenen van een dergelijken borgtogt in het proces-verbaal voorstelt. Dit doel is niet anders, dan om den aangegane borgtogt

- te constateren, en daarvan het bewijs te leveren; en daartoe is zulk een proces-verbaal zeer geschikt, daar het toch ongetwijfeld eene authentieke acte is. Iets anders ware het geweest, wanneer men den borgtogt bij *notariële* acte had willen verlijden; dan zou de beslissing der regtbank volkomen juist zijn geweest.

Moet er, zooals wij nu gezien hebben, dat met betrekking tot processen-verbaal van veilingen van roerend goed plaats heeft, ook met betrekking tot die van verkooping van *onroerend* goed eene uitzondering op artikel 30 W. N. A. gemaakt worden? Neen; voor de veilingen van roerend goed heeft de wet de uitzondering bepaald gemaakt; voor die van onroerend goed niet; derhalve geldt voor deze laatsten de regel van artikel 30. 1)

Is een notariëel proces-verbaal eener vergadering verbindend voor hen, die zich verwijderd en de acte niet geteekend hebben? Zeer te regt, mijns inziens, is bij vonnis der Arrondissements-regtbank te Amsterdam van 25 September 1860 2) eene ontkennende beslissing gegeven; immers heeft de wet ook voor deze processen-verbaal nergens eene uitzondering op artikel 30 gemaakt. Men zou, het tegendeel aannemende, ook op allerlei moeilijkheden stuiten. Denken wij ons b. v. het volgend geval: in eene vergadering wordt iets voorgesteld; een der comparanten verwijdert zich zonder te teekenen, zonder zich

1) Zie Arrest v. d. Hoogen Raad, 11 Junij 1852, Weekblad No 1340; Regstgelcerde adviezen IV. pag. 136, waar dit arrest mijns inziens ten onregte bestreden wordt; v. Uye Pieterse, pag. 21 Noot 1.

2) Zie Weekblad van het regt, No 2225.

over het voorstel uit te laten, en vóór dat het aangenomen of verworpen is; hoe kan nu in zulk een geval uit de acte blijken, of de comparant zich al of niet met het voorstel vereenigd heeft? Uit de acte blijkt niet eens, of de comparant op het oogenblik, dat men zijn gevoelen omtrent het voorstel verlangde te kennen, tegenwoordig was; veel minder nog zal er dus van zijne goed- of afkeuring kunnen blijken. Het spreekt van zelf, dat ik, getrouw aan het boven door mij aangenomen stelsel omtrent de processen-verbaal wegens handelingen of daadzaken, hier alleen bedoel die notariële processen-verbaal eener vergadering, welke overeenkomsten of persoonlijke verbindtenissen bevatten; de eerstgemelde immers zijn, ook zonder onderteekening der comparanten, van kracht.

Boven trachtte ik aan te toonen, dat de vermeldingen door den notaris bedoeld in artikel 31 volkomen dezelfde kracht hebben als die van artikel 30, dat zij dus gelden in plaats van de onderteekening door de comparanten. Hieruit volgt, dat even als, bij gebreke van de onderteekening en de vermelding in artikel 30 bedoeld, de acte, althans voor den comparant, die niet geteekend heeft noch te wiens opzichte eene vermelding door den notaris heeft plaats gehad, volkomen nietig is, zoo ook, indien in de gevallen bij artikel 31 voorzien, de notaris verzuimd heeft, de weigering of verwijdering te vermelden, dit verzuim met betrekking tot den comparant, te wiens aanzien de vermelding had behooren te geschieden, de acte nietig maakt, en artikel 73 W. N. A. alzoo toepasselijk wordt.

Ten slotte nog een woord met betrekking tot de tweede

alinea van art. 31. Uit deze blijkt, dat het niets afdoet, of de reden der weigering of verwijdering in de acte al dan niet is opgenomen. Immers alleen *indien de verschijnende personen de redenen opgeven*, zullen die in de acte moeten worden vermeld; doch zelfs, indien de notaris die vermelding verzuimt, zal hij niet gestraft worden, aangezien er geen straf bepaald is; het geheele voorschrift van art. 31 al. 2 is dus als een nudum praeceptum te beschouwen, dat even goed achterwege had kunnen blijven 1).

1) Zie Wetgeving op het Notaris-ambt, pag. 74, Noot 3; Mabé, I. pag. 101.

STELLINGEN.

I.

Assentiendum mihi videtur iis, qui contendunt jure Romano naturam donationum non requirere ut donatarius locupletior fiat.

II.

Non facio cum clarissimo T. M. Asser (Themis, tweede verzameling VII. pag. 463), opiniones Jectorum Ulpiani, Pauli et Marciani in legibus 32 § 14 D. de don. int. vir. et ux. (24. 1), 8 D. de rebus dubiis (34. 5), 26 D. de mortis causa don. et cap. (39. 6) juris rationi non convenire.

III.

De bepaling van artikel 3 alinea 2 onzer tegenwoordige Grondwet is af te keuren.

IV.

Het burgerlijk armbestuur deelt mede in eene erfstelling, gemaakt ten behoeve van de armen in eene gemeente.

V.

Artikel 324 al. 2 C. P. is niet toepasselijk in geval de dader „aura entretenu une concubine dans la maison conjugale.”

VI.

Diefstal, bij nacht en in eene bewoonde of ter bewoning dienende plaats in dienstbaarheid gepleegd, is niet strafbaar volgens artikel 386 N° 1 C. P., maar volgens artikel 14 N° 6 der wet van 29 Junij 1854, houdende eenige veranderingen in de straffen op misdrijven gesteld.

VII.

Ter vervolging van de zoogenaamde „wanbedrijven van leveranciers” is de aangifte der Regering niet noodig.

VIII.

De woorden „door de daad” in artikel 595 alinea 2 B. W. moeten als niet geschreven beschouwd worden.

IX.

De bepaling van artikel 1186 alinea 1 B. W. is enuntiatief; het privilegie van dit artikel komt derhalve toe aan den verhuurder van *elk* onroerend goed op *alle* daarin gebragte roerende goederen, wier aard en bestemming met het gebruik van het onroerend goed strooken.

X.

Een hypothecair schuldenaar mag zonder toestemming van den schuldeischer geene erfdienstbaarheden op het verbonden pand toestaan.

XI.

Wanneer in de dagbladen eene geldelijke belooning is toegezegd aan den eerlijken vinder, die zeker verloren voorwerp aan den eigenaar terugbrengt, kan de vinder, die het bewuste voorwerp werkelijk teruggebracht heeft, de uitkeering dier belooning in regten vorderen.

XII.

Artikel 129 al. 4 Wb. v. B. Rv. moet als niet geschreven beschouwd worden.

XIII.

Te regt beweert Mr. A. S. van Nierop (De inrigting van wissel-exemplaren (clausula cassatoria), Amsterdam 1861), dat de wederkerige vermelding der verwante exemplaren een voorschrift onzer positive wetgeving is. (Vg. van den zelfden schrijver: De vermenigvuldigde wissel. Amsterdam, 1862.)

XIV.

De eigenaar van een schip of de medereeders kunnen zich door afstand van het schip en de vrachtpenningen ontslaan van de verplichting tot betaling der wisselbrieven, getrokken door den schipper ter voldoening van de kosten voor noodzakelijk gebleken reparatiën van het schip gedurende de reis.

XV.

Het beding van art. 297 W. v. K. werkt, ten gevolge van de inschrijving in de openbare registers, ook tegen een derde, kooper van het bezwaarde perceel.

XVI.

De bepaling van art. 414 C. P. strijdt met de beginselen der staathuishoudkunde.

XVII.

Stukloon is in den regel verkieslijk boven dagloon.

XVIII.

Bij het afschaffen van belastingen moet men beginnen met die, welke het meest handel en nijverheid belemmeren.

DRUKFEILEN.

Bladz. 39 reg. 4 v. o *staat* 988 *moet zijn* 996.

• 42 reg. 10 v. b. • 1457 • • 1357.